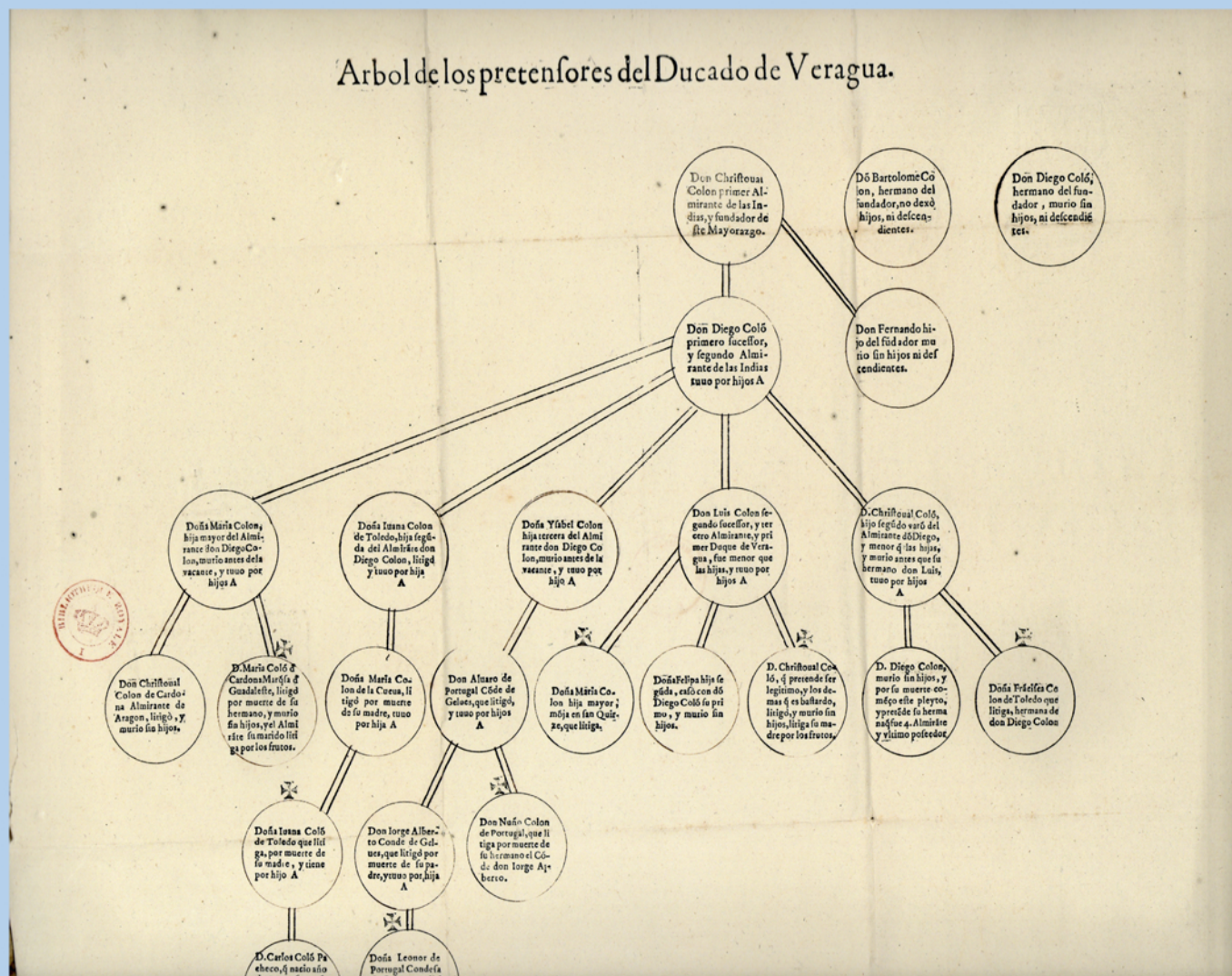

CENTRE D'ESTUDIS COLOMBINS

REVISTA D'ESTUDIS HISTÒRICS

Arbol de los pretendientes del Ducado de Veragua. Memorial del Pleyto sobre la Sucesion en posesion del Estado y Mayoralazgo de Veragua, Marquesado de la Mayca, y Almirantazgo de las Indias, que fundó don Christoval Colon primero descubridor, Almirante, Virrey y Governador general dellas.
Biblioteca Nacional de França - Reserva Pontiac (RES-F-363)

Núm. 58
Desembre 2012

CENTRE D'ESTUDIS COLOMBINS

REVISTA D'ESTUDIS HISTÒRICS

Núm. 58

Barcelona, desembre de 2012

Publicació del Centre d'Estudis Colombins

Seu social:
Diputació, 276, 08009 Barcelona
www.cecolom.cat

JUNTA DIRECTIVA

President, Joaquim Arenas, *Vicepresident*, Francesc Albardaner,
Tresorer, Reinald Benet de Caparà, *Secretari*, Ramon Navarro,
Vocals, Jordi Marí, Nito Verdera i Antoni Soler,
Oficina del Centre, Jaume Cañadas

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ

Diputació, 276, 08009 Barcelona
Telèfon: 933198050
Web: (<http://www.cecolom.cat>) - E-mail (info@cecolom.cat)

IMPRESSIÓ

Imprintaweb.com
Barcelona

Dipòsit legal: B-16689/95

SUMARI

5

EDITORIAL

*

6

VIDA DEL CENTRE

*

8

TRIBUNA

*

12

ARTICLES

Comentaris a un inventari notarial de 1490, de Reinald Pere Benet de Caparà

Colom corsari del Rei René d'Anjou abans de 1473 i de França entre el 1473 i l'any 1476, de Francesc Albardaner i Llorens

Aquell document que tenia Ulloa..., de Ramon Navarro i Sandalinas

Nous documents dels Colom de Cardona de València: donació de Romà Fortuny a la Biblioteca de Catalunya, de Francesc Albardaner i Llorens

*

47

BIBLIOGRAFIA

Descoberta i conquesta catalana d'Amèrica. Una història escrita pels castellans, d'Enric Guillot, per Sebastià Montsoriu i Genís

Editorial

El Centre d'Estudis Colombins (CEC) va ser fundat per impulsar dues vies fonamentals en la seva futura existència. La primera d'aquestes vies era el foment de la recerca històrica seguint les petjades tan pregoneres que el Dr. Lluís Ulloa havia iniciat a mitjans dels anys vint del segle passat i que va prosseguir deixant-ne testimoni amb incansable dedicació posteriorment fins a la seva mort, esdevinguda l'any 1936. La segona via a impulsar pel Centre era la de fer conèixer a la societat catalana que el navegant descobridor del Nou Món, Cristòfol Colom, era de naturalesa catalana.

Al cap de vint-i-dos anys d'existència podem dir que la nostra associació ha acomplert a pleret els objectius fundacionals. Tant en un aspecte com en l'altre. No debades la Sra. Consuelo Varela, ja en l'any 1993, arran del I Col·loqui Internacional d'Estudis Colombins, ens confessava: "De totes les associacions colombines que conec del món, vosaltres sou l'única que es dedica a la recerca i de forma seriosa".

El testimoni que fa palesa aquesta afirmació i que n'ha deixat i en deixa prova escrita és la publicació del Butlletí del Centre, en el qual es publiquen les innovacions dels nostres recercadors. Ja fa anys, l'enyorat Pere Català i Roca em confessava que havia comptat més de cinquanta noves aportacions al tema colom-bí per part dels recercadors del CEC. I la veritat és que sense estrafer la història, el nostre Centre ha fet gran avenços en l'apropament vers la demostració de la catalanitat de Cristòfol Colom. Avui dia, es fa difícil que es puguin menystenir les aportacions científiques que ha fet el CEC a favor de la tesi catalana i considerar com a bones de manera irrefutable les teories d'un Colom genovès. La feina ben feta sempre i en tots els camps aporta reconeixement i és això el que està vivint el CEC des de fa temps gràcies a l'aplicació del mètode científic.

La segona via a impulsar, des de la naixença, va ser la difusió de la teoria catalana en un ampli ventall de la societat. I en això no és que hàgim quedat enrere perquè, en l'àmbit científic a casa nostra, hem organitzat dos Col·loquis Internacionals a Barcelona, 1993 i 2000, amb la participació d'estudiosos de les universitats catalanes, espanyoles i portugueses i encara una Jornada d'Estudis i Debat a Tarragona, en 2007. Si a tot això hi afegim la publicació periòdica del Butlletí, l'obra consistent *Colom i el món català* (1993) i la sèrie Monogràfics, que aporta de manera extensa els diversos resultats de recerca dels nostres associats, i a més, les conferències mensuals que hores d'ara ja sumen 190, bé podem afirmar que la tasca de difusió sobre la catalanitat de Colom ha estat prou considerable.

Estem convençuts que cal reafirmar-nos en la línia de rigor mantinguda fins avui. I encetar nous camins per a la difusió de la teoria catalana de Colom com serà l'oferiment de conferències als centres educatius de Secundària i a les Delegacions Territorials d'Òmnium Cultural sobre la temàtica Colom, Catalunya i Espanya, amb contingut creïble, verificable i ben allunyat d'un "tot s'hi val" amb patina patriòtica...

Cal aportar, ara més que mai, seriositat al tema de la catalanitat de Colom, no dient allò que agrada a la gent, allò que vol sentir, ben a l'inversa, oferint els resultats d'una investigació científica que fa i farà que, el món universitari deixi de tenir una actitud no favorable al tractament d'aquesta qüestió.

Joaquim Arenas i Sampera
President

Vida del Centre

Actes i conferències

. Conferència: “Els instruments per a la navegació”, a càrrec del Sr. Ismael Martínez Pelegrí, que es va celebrar a la sala d'actes d'Òmnium Cultural el dia 19 de juny de 2012.

. Conferència: “Cristòfor Colom el 2012”, a càrrec del Sr. Nito Verdera Escandell, que es va celebrar a la sala d'actes del Museu Marítim de Barcelona el dia 30 d'octubre de 2012.

. Conferència: “València, bressol del descobriment del Nou Món?”, a càrrec del Sr. Francesc Albardaner Llorens, que es va celebrar a la sala d'actes del Museu Marítim de Barcelona el dia 26 de novembre de 2012.

. L'aparició del llibre *La catalanitat de Colom: Ciència històrica o fanatisme patrioter* del nostre consoci Sr. Francesc Albardaner el passat mes d'abril, així com la seva conferència realitzada el dia 15 de maig a l'Institut d'Estudis Catalans, amb gran presència de públic i difusió mediàtica, han esperonat diverses entitats a sol·licitar la presència del nostre consoci per a conèixer amb exactitud l'estat actual de les recerques sobre la possible catalanitat de Cristòfor Colom. Les seves dissertacions han tingut lloc al Centre de Lectura de Reus (14 de juny), Sant Fost de Campsentelles (19 d'octubre), Sala Municipal de Corçà/Casavells (10 de novembre) i la Llibreria Claret (4 de desembre).

La primera edició catalana del llibre està pràcticament esgotada. Per aquest motiu la Institució Catalana de Genealogia i Heràldica va preparar, conjuntament amb l'autor, una nova edició en llengua castellana, que fou presentada en el Centre Cultural Blanquerna de la Generalitat de Catalunya, a Madrid, el dia 20 de desembre del 2012. El nou llibre en castellà reproduceix el contingut de la primera edició però presenta dos capítols complementaris així com una introducció explicativa pensada, sobretot, pel públic castellà. Aquest nou llibre es pot trobar a les llibreries Claret (c. Roger de Llúria núm. 5, Barcelona), Bestiari (Museu d'Història de Catalunya) i Blanquerna (Madrid).

Aquests capítols afegits recullen la documentació trobada en les campanyes de recerca més recents als arxius històrics de València fetes per Francesc Albardaner, éssent dedicat el segon capítol al tema del servei de Colom com a corsari de René d'Anjou, comte de Provença i com a corsari del Regne de França en companyia de Guillem de Cazenove Coulhon. El tercer capítol parla del document "Richart" que tracta sobre un personatge de nom "Bartholomeus Colom", genovès, que es preveu que serà molt polèmic en el món colombí, ja que pot desballestar completament la identificació de la família Colombo de Genova, com la família originària del descobridor.

Donació bibliogràfica del senyor Josep Maria d'Ortadó i de Maymó als socis del Centre

El nostre benvolgut consoci Josep Maria d'Ortadó i de Maymó va tenir la gentilesa, a proposta de la Junta directiva del Centre, de regalar un exemplar del seu interessantíssim llibre *Catalunya, la nació descobridora d'Amèrica* a cada soci.

El senyor Ortadó, que ha col·laborat a bastament amb el Centre al llarg de la seva història, ja va participar en posar els fonaments del que va ser aleshores l'Agrupació Pro Colom català, fa més de vint anys.

El mes de desembre de 1993 va dictar la comunicació: "La llengua de Colom i la de Colombo" en el marc del I Col·loqui Internacional d'Estudis Colombins de Barcelona.

Gran estudiós i enamorat de la Història del nostre país mai no ha deixat de banda la seva contribució a l'aclariment de la naturalesa catalana de Colom.

Amb aquesta nota, i en nom de tots els socis del Centre, la Junta directiva vol agrair profundament el gest del Sr. Josep M. Ortadó.

Tribuna

EL TEXT QUE PRESENTEM CONSTITUEIX EL SISÈ CAPÍTOL DEL LLIBRE *MARINA CATALANA MEDIEVAL* D'IGNASI BÓ I SINGLA, EDITAT PER L'EDITORIAL CATALANA S.A., DINS LA COL·LECCIÓ ENCICLOPÈDIA CATALANA, BARCELONA, L'ANY 1922. AQUEST CAPÍTOL ESDEVÉ UN ESTUDI PREGON I A LA MENUDA D'AQUESTA INSTITUCIÓ MEDIEVAL.

EL CONSOLAT DE MAR

El Consolat de Mar fou la institució més privativa del comerç barceloní. Constituïa una espècie de Tribunal que fallava sobre les incidències nascudes de les relacions mercantils, al mateix temps que coordinava el que podríem dir-ne legislació comercial.

El seu antecedent es troba en la facultat que en 1279 donava Pere III al Cos de comerciants de Barcelona d'elegir entre ells, per pluralitat de vots, dos individus com a procuradors o jutges administradors de les contractacions, respectant, però, la jurisdicció de la potestat ordinària.

A principis del segle XIV aquests jutges s'anomenaven ja Cònsols de Mar, però són designats pel Consell Municipal, jurant el càrrec davant els magistrats de la ciutat. Al mateix temps, poden, amb la corporació municipal, interpretar i explicar els casos dubtosos que afectin a qüestions marineres.

En 1279 existia una Junta de Pràctics encarregada dels assumptes de mar. D'ella es tragué model per al Tribunal Consolar de València, establert en 1283, del qual estudi sorgí el Consolat de Mar de Barcelona en 1347 per Pere IV. A Mallorca i Perpinyà s'establiren els Consolats en 1343 i 1388.

Funció municipal, la del Consolat, ja que corresponia als magistrats municipals la designació dels individus, es procedí a la construcció de la Llotja i Casa de contractació, a les vores de la mar, en el lloc on hi havia les forques, començant-se les obres en 1382. El terreny on s'aixecà el gòtic edifici pertanyia a la nobilíssima casa de Montcada, les armes de la qual decoren els arcs dels salons. L'almirall Pere de Montcada, deixà en el seu testament la fundació de tres beneficis, la qual cosa donà lloc a la construcció de la capella amb el que produïa el dret de peritatge, gran recurs econòmic de la institució. Queda llesta la Llotja en 1309, amb donatius de Martí I. En 1571 es construí el pòrtic interior.

Regien la institució els dos cònsols de Mar, presidents del Col·legi de Comerciants Matriculats i eren designats per la Municipalitat el dia de Sant Marc per majoria de vots i havent de recaure el càrrec en «subjectes pràctics en el comerç marítim», consignant el sou del seu erari.

Quan Ferran el Catòlic imposà la insaculació en els oficis municipals (1498), per sorteig es feren també els nomenaments. En dos gerros es posaven les cèdules dels candidats: en una els nobles, cavallers, ciutadans honrats i doctors en Dret i en Medicina; l'altre els comerciants matriculats a la Casa de Contractació. El primer s'anomenava cònsol militar, i cònsol mercader el segon.

Existia el Col·legi de Mercaders en el qual sols hi entraven persones hàbils i pràctiques en el comerç, l'admissió o incorporació de les quals es feia un dia a l'any, quan el Consell de Cent ho assenyalava. Amb els dos cònsols s'ajuntava el Consell ordinari dels Vint, el qual feia la proposta dels candidats. Previ jurament del Consell es passava a votació l'admissió, precisant les dues terceres parts dels votants per a ser admesos. L'Acta es passava als consellers, els quals convocaven a la Sala del Consell dels Trenta sis els comerciants que formaven part del de Cent, i, en segona votació, si concordava amb la primera, eren admesos els sol·licitants i confirmada la incorporació a la matrícula. Precisava exercici mercantil, netedat de sang i naixement al Principat per a ésser admès.

Venia a ser una nota de capacitat o habilitació per a les funcions de la Llotja i del Govern Municipal de la ciutat, i un enaltiment i distinció a la professió mercantil. La Corona atorgà aquesta distinció com a favor, cosa que motivà protestes i vulnerava la vella constitució al fer hereditàries les funcions, havent-se donat el cas en 1491 d'anul·lar el Consell de Cent setanta tres matrícules que ho eren en forma il·legal.

El Cos de matriculats tenia 39 llocs en el Consell de Cent, el càrrec de conseller IV, ocupava els Consolats ultramarins, el Consolat II, el de defenedor de la Llotja, i a la Generalitat els nomenaments de Racional mercader, arxiver dels llibres de taula i banc públic, banquer, comptable major de llibres i de dipòsit, interventor, caixer, etc.

Eren els defenedors dos oficials subalterns que presidien el Col·legi Mercantil i que sostenien els privilegis i prerrogatives del Magistrat Consular. Recaptaven les rendes i drets de la casa, fent la distribució de dotacions i salaris, podent donar llur vot en el Consell dels Vint. Formaven aquesta Junta vint mercaders i regien la Llotja, segons una disposició de Joan I, donada a petició de la Corporació Municipal; estava facultada, en qualitat d'expert en coses mercantil, per a imposar drets a les mercaderies i naus, i assenyal·lar repartiments als comerciants per a determinats afers.

Havia de tenir cura també de mantenir, defensar i fomentar el comerç, donar llicència per a exercir-lo a propis i estranys i administrar gabelles i imposicions i conèixer en els greuges denunciats. Per la insaculació eren designats mitjançant les gerres de vells i joves, ultra les respectives de sis lletrats, escrivans extrajudicials, i per al càrrec de síndic i per a funcions subalterns d'ordre administratiu.

Constituïa la font dels ingressos el dret de peritatge, una espècie de tribut duaner, sobre les naus que arribaven a la platja o fondejaven en el moll, concedit per Joan I en 1394, el qual es pagaven dos diners per lliura sobre les mercaderies i gèneres que entraven per mar, a la ciutat. Al transcurs del temps, aquest tribut passà de les naus i tripulacions nacionals a les estrangeres, estenent-se també al que es transportés per terra. Recaptava aquell import la Llotja, formant el seu capital, i d'ell es pagaven els càrrecs del tribunal comercial i els seus agents, sense comptar la part que es destinava a funcions d'església. Per a evitar el contrabàndol s'estengué la forma de recaptació a tota la costa de Barcelona.

Grans honors es concedien als cònsols, mitjançant privilegis atorgats pels reis. Portaven els cònsols el títol de Magnífics i els comerciants col·legiats el d'Honorables. Com a segell tenia el Consolat les armes de la ciutat, amb les ones de la mar a la part baixa de l'escut. Els seus macers, amb beques blaves i masses d'argent, no les baixaven davant d'altres tribunals superiors, ministres ni el mateix rei, segons concessió de Ferran el Catòlic. En el «dietari de la ciutat» hi ha curioses notes de les cerimònies a què concorrien i de l'ús dels seus privilegis.

El Consolat venia a formar part del Cos municipal, i en molts casos estava subordinat al Consell de la Ciutat, perquè el Consell de Cent inspeccionava l'ordre de matrícula dels comerciants de Llotja i tots els cònsols juraven observar les ordinacions municipals, davant del Consistori unes vegades, o davant dels consellers III i IV, ja fos públicament o privadament: en el primer cas constituint-se a la sala de la Llotja, davant del poble.

No es permetia als cònsols deixar la ciutat per més de dos dies sense llicència del Municipi, o per més temps deixar el segell. Els magistrats municipals eren els que demanaven els privilegis, exercint una espècie de domini, del qual mai no abdicaren. Es recorda que en certa ocasió els magistrats municipals suspengueren el sou als cònsols per haver anat sols a funció pública sense els consellers, inhabilitant al mateix temps els comerciants que havien concorregut a aquell acte.

Els consellers III i IV, quan intervenien en el Consell dels Vint a la Casa de la Llotja, ja fos com a membres del Consell o representant algun cònsol, ocupaven lloc preferent, presidint la junta, puix el cònsol Militar era suplert pel conseller III i el Mercader pel IV. La insaculació i sorteig dels cònsols es feia a la Casa de la Ciutat, d'on cobraven els cònsols i llurs agents.

Exercia jurisdicció el Consolat en matèria judicial civil. En primera instància entenien els dos cònsols, i quan sorgia un recurs, corresponia a un jutge d'apel·lacions, exercit per un ministre col·legiat. Més tard intervenien dos lletrats, en concepte d'assessors. Les causes en les quals entenia eren les mateixes que Pere II havia prescrit a la Llotja de València, Pere III a la de Mallorca, la forma de les quals s'indica en el llibre del Consolat de Mar. Versaven sobre noliejaments, avaries de gèneres embarcats, encàrrecs fets a patrons i mariners, deutes de patró per emprèstic fet per habilitar l'embarcació, naufragis, armaments, contractes, preus de nòlits, inspecció de bastiments abans d'empendre viatge, etc.

Pere III, en 1380, donà un privilegi pel qual atorgà al Consolat el coneixement suprem sobre totes les causes marítimes i mercantils. En diversos plets estengué els poders de la Llotja per sobre el Batlle reial i assenyala l'esfera d'acció del Consolat fins al terme de les muralles, guanyant totes les competències, fins contra l'Almirallat al qual s'inhibia en aquestes qüestions.

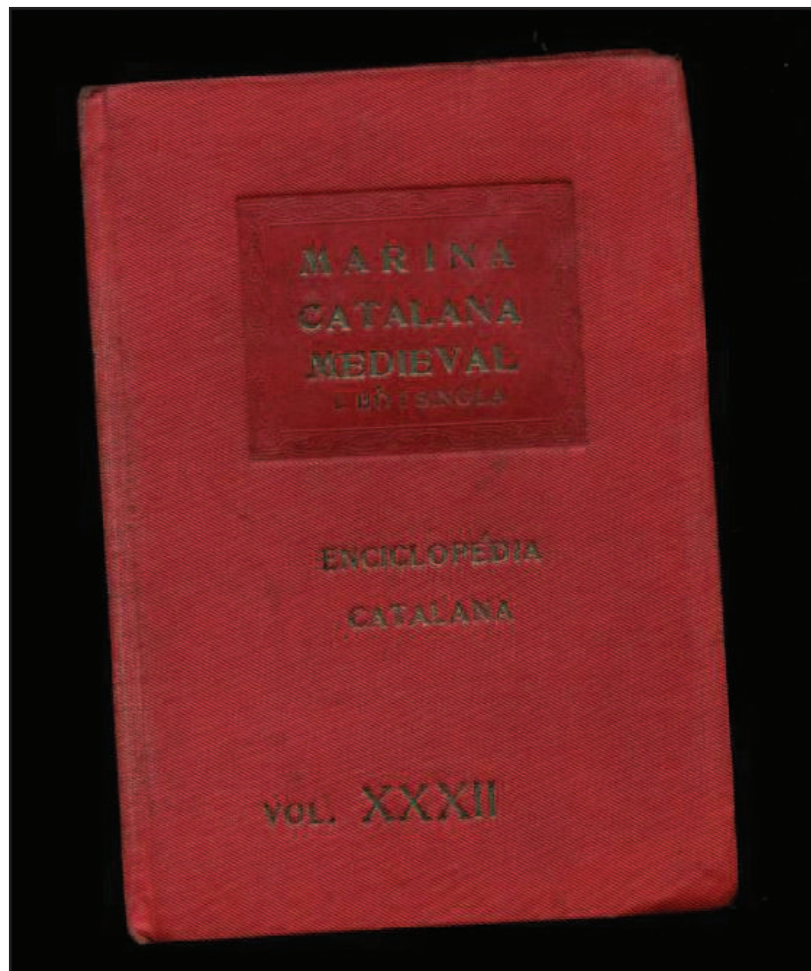
El Llibre del Consolat de Mar és la primera compilació dels costums marítimes, i constitueix la base de la legislació naval en l'Edat Mitjana. S'imprimí per primera vegada a Barcelona en 1484 i després en 1502 i consta de 252 capítols i té per apèndix unes ordinacions nàutico-militars dels armaments i cors. Més tard arribà a tenir-ne 34. El seu primer nom fou el de «Llibre de Costums del Mar» i s'estimà escrit en el segle XIII, en temps de Jaume I, abans d'establir-se el Tribunal del Consolat. És indubtable que aparegué a Barcelona i fou redactat per homes experts en el comerç marítim, i en ell compilaren les lleis filles dels costums i les observacions fetes en diversos pobles.

Del mateix, que en la seva època regí en tot Europa, se n'han fet diverses traduccions. Es de remarcar aquest paràgraf de la introducció, que revela la seva importància: «Aquestes son los bons establiments e les bones costums que son de fet de mar, que los sabis homes que van per lo mon ne feren per los llibres de la sabietat de les bones costums».

A la Llotja se celebraven les grans festes i cerimònies pròleg de les expedicions navals. En temps d'Alfons V, el 6 de setembre de 1431, allí s'alçà la bandera de la ciutat per a l'esquadra en la qual havien de sortir el rei i l'almirall, Ramon de Perellós. En comitiva es portà el penó de Santa Eulàlia, els ganfarons i la

Creu de la Catedral, els estendards del vice-almirall, almirall i capità general, els de Sicília i el reial. La comitiva sortí del Palau Major i per la Cort del Veguer i carrer del Mar (ara baixada de la Presó i Argenteria), s'encaminà a Llotja, on s'aclamaren les banderes, es tirà diner al poble i es feren els allistaments.

Cinc anys després, en la diada de Sant Jordi, amb motiu de la guerra contra els genovesos, es beneïren les banderes de l'esquadra, aprestada segons disposició de les Corts generals celebrades a Monsó. Catalunya aprestà deu galeres i sis naus armades, equipades d'homes d'armes, ballesters, mariners i galiots, dels quals es nomenà capità el noble Bernat Joan de Cabrera, comte de Mòdica, després d'un ofici a la Catedral. Per una qüestió d'etiqueta es retirà el comte, però la cerimònia es feu com en el cas anterior. Es posaren les quilles a vuit embarcacions.

Articles

COMENTARIS A UN INVENTARI NOTARIAL DEL 1490. CRISTÓBAL COLÓN... O GUILLEM JOAN COLOM?

Per Reinald Pere Benet de Caparà

Nota

Aquest treball ha estat traduït a partir d'un escrit mecanografiat a una cara de 42 pàgines de tamany quart, en llengua castellana, creat pel qui segurament n'és l'autor, el Sr. Domènec Ràfols Grau. No sabem si aquest original mecanografiat és únic o n'existeixen altres còpies. També vull fer constar que no dispo de l'Inventari original de 1490, però sí de les fotocòpies dels fulls d'aquest document. Tot aquest material és propietat de l'Arxiu de Cal Segarrenc de Mafet i del seus hereus.

Propietari actual, Reinald Pere Benet de Caparà i Seguette

Els recents articles a “La Vanguardia” d'aquesta ciutat en relació a la Descoberta d'Amèrica i les investigacions realitzades pel meu distingit amic Sr. Josep Porter, l'incansable i intel·ligent llibreter i bibliògraf de la nostra ciutat i el fulletó reeditat últimament per ell mateix titulat: “¿Fué escrita y publicada en lengua catalana la primera noticia del descubrimiento de América?”, han avivat de nou l'interès per aquest incomparable fet històric i l'enigma de la nacionalitat del Descobridor i la intervenció que hi varen tenir els catalans en aquesta gesta.

Aquest fet m'ha impulsat a donar a conèixer, als investigadors i als afeccionats en aquestes matèries, l'existència d'un document que posseeix la lectura del qual promou un interès en ell mateix, crea una sèrie d'intrigants preguntes i fa referència a personatges esmentats per tots els biògrafs de Colom.

Per la meua relació i la lectura dels treballs de reconeguts i intel·ligents historiadors i arxivers, he comprés i apreciat en tot el seu valor el desig sempre demostrat de conèixer i poder descobrir nous detalls o informacions que els animés o fos el punt de partida de majors estudis i investigacions en les seves diferents especialitats i extensos coneixements. Amb aquesta justificació, em permet-ho reclamar la seva atenció en el referit Document que posseeix, procedent d'un importat arxiu particular, adquirit notarialment dels marmessors testamentaris dels seus últims propietaris. Gran part del referit arxiu, important per la seva quantitat i qualitat, fou posteriorment adquirit per entitats oficials, arxius i biblioteques.

Col·locats ja en immillorables mans els més importants materials, va quedar encara en poder meu molta documentació d'indole general i considerada de poc interès per les Entitats oficials posseïdores de magnífics i ben documentats arxius. Amb temps i tranquil·litat, vaig començar a llegir i repassar paulatinament els papers restants, conscient de no destruir sense contemplacions documents i papers que pel seu contingut poguessin ser valuosos als amants de les arts, història i lletres.

La meua curiositat es va veure compensada al trobar entre l'esmentada documentació l'Escriptura Notarial, en còpia legalitzada, de l'Inventari dels bens immobles, mobles, joies, llibres i pertinences de “l'Honorable JOHAN REGAS, mercader d'aquesta ciutat”. Fou redactat el 1490 pel Notari Francesc Nicolau Moles, qui el 10 de gener de 1487, ja havia fet el testament de l'esmentat mercader JOHAN REGÀS.

La referida còpia de l'Inventari, fou feta a petició de JOSEP GÁLGERAN de PAPIOL, en aquelles dates senyor del castell encara existent i que s'alça en aquella localitat. JOHAN GÁLGERAN de PAPIOL, anomenat el "menor", casà amb FRANCESCA REGAS, filla de l'esmentat mercader barcelonès, hereva juntament amb JOANA, que fou muller de FRANCESC JORDÀ, de tots els béns del seu pare.

L'escriptura d'Inventari que comento, i que és motiu d'aquestes línies, està escrita per les dues cares en 13 fulls de paper foli, redactada en llengua catalana d'aquella època.

Com veurà el lector, el referit Inventari dona interessants referències i detalls d'una de les branques de la família COLOM de Barcelona i a més s'hi esmenten diferents personatges i famílies que es destaquen en les biografies de Colom el Navegant i Descobridor.

De les famílies barceloneses amb cognom COLOM, ja se n'havien ocupat diversos historiadors, publicant referències i detalls molt interessants al atribuir-los íntima relació amb COLÓN el Descobridor. Recordem que l'historiador D. Luis Ulloa en un dels seus llibres ja va exposar la seva opinió sobre la nacionalitat catalana de CRISTÓBAL COLÓN i va manifestar la seva confiança que quant s'haguessin revisat completament totes les fonts de biografia colombina i extret dels nostres arxius tot el cens dels COLOM catalans del segle XV, com ho han fet dels COLOMBO genovesos de la mateixa època, podríem disposar d'una quantitat suficient de documents per poder reconstruir clarament la seva biografia i genealogia.

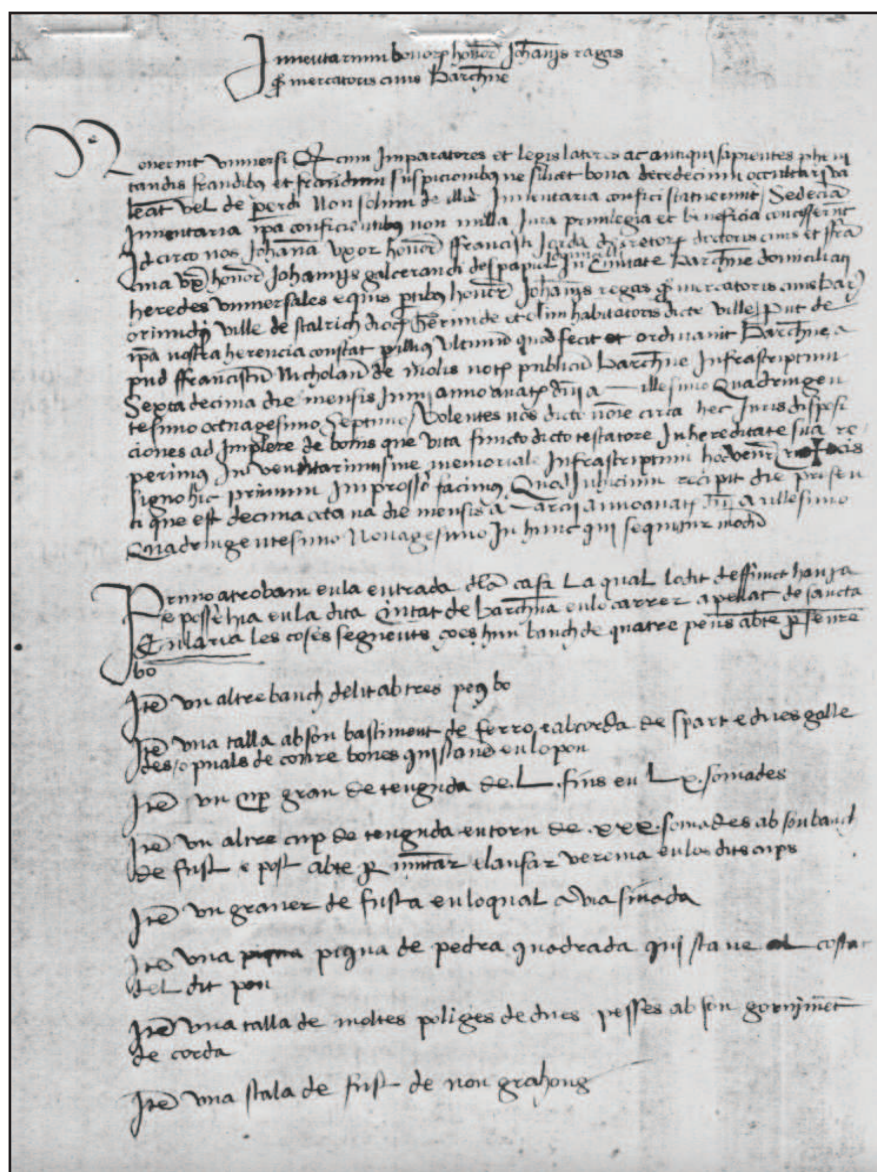
La tesi catalana de l'historiador Ulloa, reforçada i ampliada més tard pels treballs i investigacions dels escriptors F. Carreras Candi, R. Serra i Pagès, R. Carreras Valls, Valls i Taberner, Mitjana de las Doblas i altres, acreixien el meu interès en el tema i s'intensificava en el meu pensament el coneixement de la vertadera nacionalitat de COLOM, envolcallada en la "nebulosa" que crea la lectura de tants historiadors i erudits com, Fernández Duro, Ballesteros, Asensio i altres, que afegits als treballs de Madariaga, Soldevila, Bayarri, Niubó i Milla Vallincrosa Farré, tots exposant diversos punts de vista i criteris, augmenten l'interrogant sobre el tema.

L'investigador Sr. Porter destaca el fet que, des de l'any 1493 fins a l'any 1506, en les diverses impressions que es realitzaren de la carta que COLOM va escriure a Lluís de Santàngel i a Gabriel Sanxís, tresorer i escrivà de ració respectivament del Rei Ferran, donant-los detalls del descobriment, apareix sense dubte el cognom COLOM. També és detall important recordar que D. Ferran, fill de COLOM va escriure en la seva obra "Història de l'Almirall" que el seu pare, al referir-se al seu cognom, va llimar el vocable i s'anomenà COLOM, el que dona peu i corrobora en la opinió que fou per motius "ignorats" encara, que diversos historiadors ho hagin insinuat i exposat, va decidir cognomenar-se COLÓN.

Corresponent al cognom COLOM és d'interès assenyalar que en el llibre publicat el 1892 pels alumnes del professor D. Ángel Bueno, titulat "Història de Colón" s'inclou l'escut heràldic, reproducció que acompanyo, on es llegeix COLOM. Posteriorment el mateix escut heràldic amb el mateix cognom COLOM, el retrobem a l'obra "Heráldica Fuentes de las Armas de España" (Salvat Editores-1956) amb la ressenya següent "Armas Heráldicas de Cristóbal Colón", segons ens les descriu el Capità Gonzalo Fernández de Oviedo i Valdés, segons manuscrit "Tratado General de todas las Armas y diferencias de ellas", escrit el 1550-51, original que es conserva a la Reial Acadèmia de la Història.

Acceptant el cognom COLOM com el vertader del Descobridor, el que sembla ja irrefutable, he de passar a exposar el contingut de l'Inventari, per fer ressaltar les intrigants coincidències que presenta amb notes

exposades per diversos historiadors que presenten i atribueixen a GUILLEM JOAN COLOM, cavaller barcelonès d'aquella època, clarament nomenat en el present Inventari, la vertadera personalitat del Descobridor.

Il·lustració corresponent a la primera pàgina del document

Detalls de l'Inventari

Un dels documents trobats en un dels calaixos de "l'Escriptori" al detallar el present Inventari i ressenyat pel Notari, diu, copiant-lo textualment, el següent:

"JOAN REGAS, mercader, ciutadà de Barcelona, posseïa una casa en lo Call, olim Judaich de La dita ciutat, en lo carrer appellat de SANTA EULALIA, aquet se te per los hereders é succehidors del Honorable MOSEN GUILLEM COLOM, de la dita ciutat al cens de XV morabatins quiscun any".

“En carta publica feta en Barcelona a 4 de gener de l’any 1458, per la cual se mostra com lo Reverent frare PERE FORT, abat del Monestir de Sant Cugat del Vallés é altres marmessors del honorable mossèn GUILLEM (major) canonge de la Seu de Barcelona, vengueren lo dit alberch al dit diffunt per preu de 1196 lliures, segons en la dita carta closa per lo discret PERE PASCUAL, Notari públic de Barcelona, es largament contingut”.

“Que en escriptura feta en Barcelona á 30 del mes d’abril de 1468, per lo discret JOHAN BRUJO, notary, es menciona com lo honorable mossèn GUILLEM COLOM ciutadà de Barcelona, venc al dit diffunt, VI lliures de nuda percepció, del 15 morabatins”.

“Que en escriptura del 13 de gener de 1479, es menciona com lo honorable Mosen GUILLEM JOHAN COLOM, caballer en Barcelona domiciliat, com a succehit al dit Mossen son pare, venc al difunt, lo instrument de les dites VI lliures e així lo dit alberch no fa de cens sinó XV morabatins”.

Queda confirmat per aquest document el que havia manifestat en els seus treballs sobre l’existència de les famílies COLOM, l’escriptor R. CARRERAS VALLS en el seu llibre *Los catalanes Juan Cabot y Cristóbal Colom* publicat el 1931. Precisament fou aquest historiador qui exposant i analitzant les diferents branques catalanes dels COLOM, manifestà que els descendents de GUILLEM COLOM, “fou la branca més probable” de la qual podia procedir COLOM el Descobridor.

Mobles i pertinences detallades a l’Inventari

Seguint amb la lectura de l’Inventari i fixant-nos en la minuciosa descripció que fa de tots els mobles i pertinences que existien en cada una de les habitacions de la referida casa del carrer de SANTA EULÀLIA, trobem el següent detall:

“En lo porcho sobre la carrera”, o sigui en els pòrtics que donen sobre el carrer hi havia entre altres efectes, “CUATRE BANCHS quiscun de quatre peus bons, e un altre BANCH de quatre peus qui estava a la casa dels COLOMS”.

Com veiem, en efectuar l’Inventari, es va fer notar específicament que un dels Bancs, havia pertangut a la casa dels COLOM. Val preguntar-se en què es distingiria aquest banc dels altres quatre també trobats...? És que tenia qualcuna marca especial o esculpit un blasó heràldic de la família COLOM...? Els titulats “cavallers”, tal com es qualifica a GUILLEM JOAN COLOM, tenien en aquella època el dret d’ostentar les seves armes en els seus immobles, joies i pertinences.

Passant per alt infinitat de detalls referents als mobles i pertinences que hi havia en els dos locals (botigues) que existien a la planta baixa de l’edifici i en les altres variades habitacions, que la descripció dóna una completa idea de les pertinences, usos i forma de vida d’aquest personatge JOAN REGÀS, comerciant cabdalat d’aquella època, i continuant amb la descripció, m’és precís detallar i fer ressaltar els següents mobles i pertinences que es trobaren en el “Menjador”.

“Una Taula gran plegadissa ab sos capitells”

“Una altra Taula mitgjanera ab sos capitells”

“CUATRE panessos pintats ab lo senyal del dit diffunt” o sigui quatre rebosters amb escuts heràldics del difunt.

“Una Imatge de SANT CRISTÒFOL, pintat ab son bastiment de fusta”.

Per aquesta descripció deduïm que en l'ampli menjador existia com a decoració en les parets, quatre rebosters (panells) pintats amb el blasó heràldic del difunt, i a més com a detall intrigant, un quadre pintat representant “Sant Cristòfol” col·locat en el seu marc de fusta.

“Un altre coffe semblant als que son dits, dins lo qual heren les coses següentes”:

“Un Oratory de fust daurat de dintre, en la cual esta pintada la figura de la verge ab JHS al bras. En les portes està pintat Sant Miquel e Sant Bartomeu é la Salvació”.

Davant la lectura d'aquests detalls no crec excepcional que en la meua ment es presentessin les preguntes següents:

És pura casualitat que JOAN REGÀS tingués en el seu menjador com a tema religiós decoratiu una pintura representant SANT CRISTÒFOL...? No és conseqüent que aquest detall ens faci recordar el CRISTO-FERENS, el portador de Crist de la firma de COLOM el Navegant?... I que el nom simbòlic de “CRISTÒFOL” adoptat pel Descobridor, tingués certa relació amb els contactes i amistats creades entre JOAN REGÀS i GUILLEM JOAN COLOM...?

Biblioteca

És conegut el valor material i la importància que en aquells anys es donava als llibres, en la seva majoria eren manuscrits, essent recent encara el descobriment de la impremta, per tant crec també molt interessant descriure els llibres manuscrits i qualcun llibre imprès que segons l'Inventari foren trobats en la “Camara Maior” i altres trobats en el “Scriptory”.

El següent llistat de manuscrits i llibres estan detallats en l'Inventari amb el tipus de relligat, corresponents subjectadors o tanques, la majoria d'ells iguals, dels que no especifico els detalls per no tenir importància.

La Biblioteca poc ressenyada consistia en els següents volums, obres que els meus senzills coneixements atribueix als autors que citaré.

“Un ALEXANDRE en lati, qui comença la primera carta, -primo “ARISTOTELES” é fineix la darrera carta “lecte repentua”. (Història d'ALEXANDRE de Quintus Curtis Rufus).

“UN BREVIARI” en paper, segons la consuetut de València. Comença en lo tractat “Incipit” é fineix “Explicit”. (Missal en us a València).

“Un llibre escrit en pergami”, comença: “MANUALE BEATY AGUSTINY”.

“Un llibre escrit en paper, nomenat ELS PROFETES” escrit en vulgar.

“Un llibre escrit en paper anomenat CONSTITUCIONS SYNODALS” del Bisbat de Barcelona.

“Un llibre escrit en paper appellat PAPA STUPOR MUNDI”.

“Un llibre escrit en paper appellat LLIBRE DE LES DONES” fet per Mestre Francesc EIXIMENIS.

“Un llibre escrit en paper qui comença “PER TANT – COM LA COSA PUBLICA”... é fineix “DEFENDRE LA COLOR NATURAL DEL HOM”.

“Un llibre escrit en paper appellat VIDA DE JESUCHRIST”.

“Un llibre escrit en paper abletra d'estampa, appellat BIBLIA NONA”.

“Un llibre escrit en paper apelat FLORS DE LA BIBLIA”.

“Un llibre escrit en paper intitulat LLIBRE DE DEMANDES DEL HOM”.

“Un llibre escrit apelat “PSALTERY” (En laor de Deu e meyaspreu del Mon). (Aquest llibre també estava indicat en l'Index de l'Abecederium de la Biblioteca que poseia D. Ferran COLÓN).

“Un llibre escrit en paper, comença apres la rubrica, lo VIII de la VIDA DE JESUCHRIST, é fineix, que viu e regne in seculaseculorum”.

“Un llibre escrit en paper apelat “VALERI MAXIM” comença en lo tractat “CARS AMICHES é fineix “PER SEcula SECULORUM”.

“Un llibre escrit que comença la Primera Fulla “POTESTAGE MAGNA” é fineix “SO DE MORTALITAT LOS PRIMERS FILLS”.

“Un llibre escrit en paper apelat “EGICY ROMA” ab gloses del Mestre BERGUA”.

“Un llibre escrit en paper apelat EPISTOLES DE SANT EUGENI TRAMESES A SANT DAMAS”.

“Un llibre escrit en pergamí, pintat é daurat apelat “PASSIONER” (segurament un manuscrit il·luminat).

“Un llibre escrit en paper apelat “BOECI DE CONSOLACIO” (de la Consolació de la filosofia).

“Un llibre escrit en paper apelat LLIBRE DE TRISTANY”.

“Un llibre escrit en paper apelat “LLIBRE DELS SQUACHS” (llibre dels escacs, daus i Taules d'Alfons X).

Fixant-nos en els títols i matèries d'aquest llistat de llibres manuscrits trobats i que formen part de la Biblioteca, i tot relacionant-los amb els coneixements i texts atribuïts a COLOM el Descobridor, la filosofia posada de manifest en el seu llibre de les “PROFECIAS” amb gran quantitat de cites de la BIBLIA, és agosarat qualificar aquesta Biblioteca fundadament Colombina...?

Per recolzar aquest meu suggeriment em permeto copiar diverses opinions exposades per reconeguts historiadors que han analitzat els coneixements de COLOM el Descobridor.

L'escriptor francès Roselly de Lorgues en la seva comentada obra “CRISTOPHE COLOMB” (Paris, 1886) escriu:

“Sabem que havia estudiat SANT GERONI, SANT AGUSTI, SANT AMBROSI, SANT ISIDRE i que coneixia SCOT i NICOLAS DE LIRIA”.

L'eminent escriptor portuguès Teófilo Braga en la seva obra “CENTENARIO DO DESCUBRIMENTO DA AMERICA” (Lisboa, 1892) manifesta:

“Es veu com COLÓN nomenava en les seves cartes, l'autoritat d'ARISTÒTIL i SÈNECA en quant a la forma de la terra, a més de portar amb ell la “IMAGO MUNDI” del Cardenal Pierre d'Ailly i conciliava les paraules de l'Evangeli i les de Sant Agustí, amb l'esperança de que la paraula de Crist arribés a un continent nou.

També en l'obra de “IMAGE DEL MON” ressenyat en l'Inventari, o sigui en “l'IMAGO MUNDI” del Cardenal Pierre d'Ailly, el desaparegut historiador R. Bayarri Bartomeu, en la seva obra “Colón tal qual fué”, assenyala l'opinió del famós hispanòfil alemany F.H. Alexandre de Humboldt, que va escriure:

“Entre els autors que consultava Colón, a cap nomenava amb tanta predilecció com al Cardenal Pierre d'Ailly. Provablement l'Almirall va aprendre en el tractat de l'IMAGO MUNDI, tot el que sabia de les

opinions d'Aristòtil, Strabon i de Sèneca”.

L'escriptor D. Manuel María del Valle, en la seva conferència a l'Ateneo de Madrid l'11 de març de 1891, en la seva interessant dissertació “LOS PRECEDENTES DEL DESCUBRIMIENTO DE AMÉRICA” manifestà:

“ROGERIO BACON desenvolupant amb la notòria claredat d'esperit els arguments d'ARISTÒTIL, procurà demostrar la possibilitat de la navegació entre els dos continents, i en darrer lloc participant de les mateixes creences, NICOLAS ORESMES i PERE D'AILLY, les estenien i ensenyaven des de les càtedres de París”.

Diversos autors, a l'estudiar i analitzar els suposats coneixements de Colom, donen molta importància a les obres i influències LUL·LIANES i encara que pels meus modestos coneixements no els hagi trobat en els manuscrits ressenyats, no puc afirmar, encara que alguns estan lleugerament indicats, no crec que contingui cap obra de l'il·luminat RAMON LLULL, però estant en el segle XV (1430-1450) i sent l'època de la màxima i intensa difusió del moviment Lul·lista, no crec que fossin desconegudes ni ignorades del propietari de la Biblioteca referida.

Sobre les teories Lul·lianes, el R. P. Raimundo Pascual, l'any 1789 publicà a Madrid un llibre que s'intitulava “Descubrimiento de la aguja náutica, de la situación de América, del nuevo arte de navegar y de un nuevo método para el adelantamiento de las artes y las ciencias”, fou Ramon Llull qui primer va conèixer i escriví que en la part occidental del nostre continent existia una terra oposada a la nostra. En el llibre recentment publicat per D. Josep Sureda Blanes, “Ramon Llull i l'origen de la cartografia mallorquina” (Rafel Dalmau, 1969) descriu la importància de la cartografia mallorquina i els coneixements nàutics catalans en aquella època.

Podria igualment exposar l'opinió de diversos autors sobre els coneixements de Colom el Navegant, relacionant-los amb les obres “HISTORIES TROYANES”, la “CUESTIÓN JUDAI CONTRA NICOLAS DE LYRA” de Guido de Colonna, les “FLORS SANTORUM” i les diferents obres d'EIXIMENIS que com detall, existien a la referida Biblioteca. Aquesta important Biblioteca que es trobà a casa del mercader JOAN REGÀS, crec convenient ressaltar que fou la casa habitada dels COLOM, a la qual fou redimit el cens pel cavaller GUILLEM JOHAN COLOM, de qui també pel que s'entén comprà diverses pertinences. Va comprar també Regàs, o li cediren aquesta Biblioteca dels COLOM, del que a partir de l'any 1479, no he pogut trobar cap altre detall o referència...?

Es pot atribuir aquesta falta de detalls posteriors a la data esmentada, a les represàlies i embargaments de JOAN II contra tots els personatges que, directe o indirectament, havien pres part en les revoltes contra el Rei en la que es distingiren diversos COLOM de la mateixa branca...?

Suposant que en GUILLEM JOAN COLOM o els seus antecessors foren els propietaris de la referida Biblioteca o que solament per amistat i relació amb JOAN REGÀS, aquest pogués tenir fàcil accés a ella, biblioteca, que ja en aquella època contenia obres tan fonamentals que poden equiparar-se i constituir els coneixements bàsics atribuïts per tants autors a COLÓN com a Navegant, es pot justificar que s'identifiquin les dos personalitats, atribuint a GUILLEM JOAN COLOM, els mateixos coneixements essencials que s'atribueixen a COLÓN el Navegant...?

Referències i nous detalls

Entre els molts treballs publicats sobre la vida de COLOM el Navegant, he de fer referència i esmentar el llibre “El enigma de Colón” de l'escriptor José Fernández Martínez (Granada, 1962) el qual va escriure:

“Crec fermament que COLÓN procurà sempre emmascarar i dissimular tot el que referís a la seva infantesa i joventut per que mai es pugués saber per on havia arribat als seu coneixement l'existència a l'altre costat de l'Atlàntic. Els únics documents oficials que poden ser dignes de crèdit, segons el meu criteri, són aquells que s'hagin trobat sense la intervenció directe i voluntària de COLÓN, documents referents a terceres persones, dels que es puguin deduir dades i informes relacionats amb la seva vida”.

Mantenint aquest criteri i seguint aquesta orientació, és indubtable que l'escriptura d'Inventari dels béns de JOAN REGÀS que exposo i comento aporta curiosa informació indirecte sobre el cavaller COLOM de Barcelona i concorda a més amb la personalitat de JOAN REGÀS.

Fins ara crec desconeguts l'existència i detalls que aporto, ja que a l'índex de Consellers, Militars, Eclesiàstics, Mercaders i ciutadans honrats descrits en l'obra “Ferran II i la ciutat de Barcelona, 1476-1516” de Jaume Vicens Vives (Barcelona, 1937), el nom del mercader REGÀS, no apareix en el llistat de mercaders.

La lectura del referit Inventari dels béns d'aquest personatge REGÀS, presenta una sèrie de coincidències que creen un altre “Enigma” referent a ell i a la seva possible intervenció en el desenvolupament en les gestions prèvies que es van fer per diverses persones per aconseguir portar a fi de bé l'empresa proposada per COLOM.

M'atreveixo a fer aquesta manifestació, perquè, a part del que he citat anteriorment, en l'Inventari s'hi relacionen altres escriptures trobades al “Scriptory Petit”, informació que crec de marcat interès.

El contingut d'una d'elles, és el següent:

“Una Carta apocha publica feta a Barcelona a 15 d'abril de 1465 closa per lo discret en Esteve Mir, notary public de Barcelona, contenint en efecte com Doña Johanna, muller del egregui D. Joan de Cabrera, fermà apocha al dit difunt de 97 lliures, segons en dita carta es largament contingut”.

Les dos altres escriptures trobades són com segueix:

“Fou trobada una carta publica feta en la vila de Ostalrich a 20 de febrer any 1459 e closa per lo discret en Joan Antoni Pañet, del egregi Don Bernat Joan de Cabrera notary públic de Ostalrich, e de tot lo vescomdat com en efecte co en Johan Alemany, apohtecari é altres Jurats de la dita vila vengueren al dit difunt per preu de 255 lliures el cens que la Universitat de la vila de Ostalrich tenia”.

El vescomtat de Cabrera era en aquella època una família notable molt influent en el regne i també a Nàpols. Foren protectors i grans afavoridors del famós cosmògraf Jaume Ferrer de Blanes al qual em referiré més endavant. S'indica a l'Inventari que JOAN REGÀS, era natural de la vila d'Hostalric en la que hi tenia importants propietats. És lògic doncs suposar que era ben conegut i que mantenia relació amb la referida família Cabrera i els seus agents, que tanta influència tingueren en el desenvolupament dels esdeveniments que decidiren l'empresa del Descobriment.

Altres escriptura trobada en el mateix "Scriptory Petit" fa menció al següent contingut interessant:

"Fou una carta en forma publica feta en la vila de Blanes á 18 del mes d'octubre de l'any 1458 é closa per lo discret en Johan Manresa notari de Blanes en continent en efecte com en JOHAN BISBE FERRER de la vila de Blanes, firma apoca al dit difunt de les 60 lliures las quals lo dit difunt li havia promeses de donar per lo dot de madona del dit Johan Bisbe Ferrer é germana del dit difunt, segons en la dita carta es llargament contingut ".

Al llegir l'anterior cita no és fàcil oblidar que Jaume Ferrer de Blanes fou el famós cartògraf català que exposà el seu parer sobre la línia de demarcació que dividia les dos zones d'influència dels Reis d'Espanya i el Rei de Portugal, parer sol·licitat pels Reis Catòlics, per conducte del seu Lloctinent a Barcelona, segons un interessant article publicat per l'escriptor Elies Serra Ràfols, en la "Revista de Catalunya" núm. 16 d'octubre de 1925.

Són diversos els historiadors que han explicat les relacions que tingueren abans i després del Descobriment Ferrer de Blanes i Colom. Essent amb seguretat Joan Regàs, cunyat del tal Joan Bisbe Ferrer, parent pròxim de la família dels Ferrer de Blanes, és lògic i natural suposar que també conegués al referit cosmògraf i li donés coneixement dels plans de Colom el Navegant.

A més, Jaume Ferrer de Blanes no solament disposava d'un caudal científic com a cosmògraf i navegant sinó que a, més, era un expert lapidari i coneixedor del valor de les pedres precioses i joies en els mercats estrangers que havia recorregut, on es cotitzaven i comerciava amb aquests valors.

Joan Regàs, segons detalla l'Inventari tantes vegades nomenat, tenia una relació de joies segons s'indica seguidament, que molt bé podrien ser també motiu de relació entre Ferrer de Blanes i ell mateix.

Els Marquesos de Moya

Dona Beatriz de Bobadilla, primera Marquesa de Moya, casada amb D. Andrés de Cabrera, Marquès de Moya, Majordom de la Casa Reial, fou una de les més rellevants figures de la cort dels Reis Catòlics. S'ha escrit molt referent a ella i de la seva personalitat, però sols preciso pel meu objectiu fer ressaltar l'enorme influència que tingué en les decisions que prengueren els Reis en recolzar el Descobriment. Amb aquesta finalitat em permeto nomenar el que han escrit diversos i rellevants historiadors sobre el particular.

Don Antonio Ballesteros en la seva obra "Figuras Imperiales" escriu: "Donada la amistat de Colom amb la Marquesa de Moya en la mateixa època en que va conèixer al Duc de Medina Sidònia i tractà amb ell de les seves navegacions".

L'il·lustre escriptor Eugeni Dors en la seva obra "Ecos de los Destinos" (Madrid, 1943) escriu: "Se sap que un dels grans valedors, referint-se a Colom, prop de la Reina Isabel quant vingué a presentar-se als Reis Catòlics fou una dama, la Marquesa de Moya".

El reputat escriptor Don Salvador de Madariaga en la seva interessant obra "Vida del Molt Magnífic Senyor Don Cristòfol Colón" publica en dos diferents capítols el següent:

“La Marquesa de Moya , inseparable amiga de la Reina, a la qual tancà els ulls en el llit de mort, era la muller d’Andreu de Cabrera, convers eminent “.

Més endavant escriu:

“Els protectors més eminents de Colom que la tradició enregistra són Don Andreu de Cabrera i la seva muller Dona Beatriu Fernández de Bobadilla, Marquès i Marquesa de Moya. Ambdós, gaudien de l’amistat més íntima dels Reis i de la Reina en particular. Ell fou un dels seus més fervents partidaris, ella era l’amiga íntima de Dona Isabel, més estimada a partir d’aquella nit en el setge de Màlaga, en el que un sarraí li assestà una profunda ferida, creient en veure-la en la tenda reial, que assassinava a la pròpia Reina”.

Més recentment la il·lustre escriptora Sra. Comtessa de Yebes en la seva extensa biografia de la Marquesa de Moya, publicava en el seu magnífic llibre titulat *La Marquesa de Moya*:

“En quant a Beatriu de Bobadilla, és des del primer moment una entusiasta defensora de Colom, qui troba en ella una amiga segura, doncs com diu Vargas Ponce, aquesta dama tenia un elevat esperit, capaç d’aconsejar en temes carregosos i difícils, i tenia un cor magnànim per patrocinar als individus privilegiats que sobresortien per damunt dels altres. La Reina, tot i l’extraordinari abast del projecte, queda impressionada per la grandesa de l’empresa, segurament influenciada per Beatriu.

L’amistat que la Marquesa de Moya demostrà sempre a Colom, ha donat motius perquè alguns autors creguessin que havien tingut relacions amoroses. No és de suposar en una dona de més de cinquanta anys carregada de fills”.

Com a colofó a aquestes opinions exposaré la del cronista d’aquella època Don Gonzalo Fernández de Oviedo, qui explica d’Andreu de Cabrera -“que depenia d’ell fer-ne Reina a Isabel o al seu rival”-, i respecte a Dona Beatriu de Bobadilla comenta que el seu recolzament fou tant, que es deia -“Després de la Reina de Castilla, la Bobadilla”-.

Prenent com a base aquestes contundents afirmacions de tants il·lustres historiadors, cal preguntar-se:

Si la Marquesa de Moya i el seu marit Andreu de Cabrera tractaven tan íntimament a Cristòfol Colom, com no van fer que es conegués qualsevol declaració que pogués aclarir la vertadera personalitat del seu protegit...? És que els Marquesos de Moya també estaven interessats en mantenir la “nebulosa” que ha enfosquit la vida de Colom...? Hem de ressaltar que segons diversos historiadors, Andreu de Cabrera era jueu convers.

És sabut que era antiga costum de tots els senyorius, el guardar gelosament els documents de títols antics i patrimonis, així com els que es referien a qualsevol classe d’operacions que es realitzessin en terres de la seva jurisdicció o càrrecs, exigint per al seu arxiu còpies legalitzades de tota escriptura referent a vendes, censos, laudes, traspassos, herències, matrimonis, testaments, etc., que poguessin afectar o modificar els seus drets, arxius que passaven successivament d’un hereu a l’altre, els títols i propietats. No és doncs molt aventurat suposar que el Marquès i la Marquesa de Moya, poguessin tenir coneixement del cavaller GUILLEM JOAN COLOM del meu document d’Inventari, que precisament prové de l’arxiu adquirit de la Casa dels Moya, juntament amb diferent documentació relativa a diversos personatges

importants d'aquells anys i que indubtablement tingueren relació directa o indirecta amb l'empresa del Descobriment.

Personalitat de JOAN REGÀS

Essent l'exposat fins aquí el contingut dels béns de Jaon Regàs, presentats a l'Inventari, la base d'aquest escrit, crec convenient per a major coneixement d'aquest personatge, transcriure altres detalls que poden orientar al lector sobre la seva vertadera personalitat.

Joan Regàs fou natural de la vila d'Hostalric i es donava, per altres documents de la mateixa procedència, que fou l'hereu dels béns de la casa dels Tàrrega, senyors de Bellvehí. També fou, igualment, l'hereu de Bartomeu Ferrer i Tàrrega, ciutadà de Barcelona.

És adient comentar que un dels fills de l'esmentat Bartomeu Ferrer, Antoni Pere Ferrer, fou Abad de Montserrat, i que alguns historiadors l'esmenten com a personatge destacat en la guerra contra JOAN II. Indubtablement Joan Regàs, malgrat que a l'Inventari se'l titula "MERCADER a la ciutat de Barcelona" no crec que fos un vulgar comerciant que comprava, emmagatzemava i venia mercaderies, ja que en tot l'Inventari solament hi trobaren petites partides de vi, oli, vinagre, blat, lli i llana, que devia guardar i utilitzar per a l'ús domèstic, amb excepció de la collita de vi recol·lectat en les seves propietats. Al meu modest entendre, fou persona rica, rellevant i influent, que es posa de manifest pels béns que són relacionats a l'Inventari, entre els que es vinculen els següents:

"UNA TASA d'argent daurada de dins, embutida ab fullatges en lo sol, ab les armes del diffunt, feta a Portugal".

"DOS SALES d'argent daurats, obra EXTRANGERA".

"UN SEGELL D'OR en lo cual, están les suas armes esculpides".

"UNA PLANCHA D'OR de largaria de la palma de la ma, prima, en la que estava embutida una imatge de SAN SEGISMUN, la cual pesa entorn de tres o quatre lliures de entonada".

"UNA GUARNICIO de una corretja d'argent d'home, so es cap, civella y platons".

"UNA CAPSA BLANCA mitjanera, dins la cual embolicats ab un drap de li, estaven dos SALES de dues peces quiscun, ab peu cobertes de cristall, tots gornits de OR ab finestratges e dalt en la coberta sengles LEONS, tot d'or. MOLT BELLA COSA de cisellatso esmaltats, obre de PAPA".

"SIS PLATS d'argent, sense marca".

"UNA BASINA d'argent sense marca, galonada ab alguns fullatges ab un LEO esmalt ab un pom e alguns fullatges".

"SIS PLATS d'argent, sense marca, tots de una forja".

"UN ALTRE ANELL D'OR en el cual son una pedra verda gran e ample".

"UN ALTRE ANELL D'OR, enquestat de un RUBI PETIT é de DOS DIAMANTS".

"TRES ALTRES ESCUDELLES d'argent grafeladas".

"UN TROC de BRODAT ab dos Botons de perles menudes".

"UNA CITRA d'argent nova, intitulada ab títols d'or ab les vores daurades, marcada de marca de Barcelona, lo títol diu -Ave Maria Gracia Plena-".

"UNA CAPSETA PETITA RODONA DE FUSTA dins la qual havia UN FILET DE PERLES molt menudes, les quals son de Madona Frontera estan en penyora per XVI lliures".

"Un sac de cayamas prim, dins lo qual, hi havia Reals vells, sisens, manuts barcelonesos, Jaquesos, morlans e valencians".

“UNA BOSA de vellut carmesí, hi havia diverses monedes d'OR o es 90 Ducats, 7 Inbilens, 9 Nobles de Nan, 3 Alfonsins d'or e alguns altres monedes, entre tot 217 lliures”.

“ Un saquet petit, dins lo qual hi havia 21 rals mallorquins, 15 Carlins, 8 rals castellans d'argent, 2 dobles francesos e una creu de Foix, 32 grossos de papa”.

També en l'Inventari si esmenta com de propietat de JOAN REGAS els següents objectes d'equip militar:

“UNES CUIRASES cobertes de cuir Bones”.

“UNS GUANTS DE MALLA”.

“DOS CUIRASES DE VELLUT NEGRE ab TATCHES BLANQUES”.

A tots aquests valors detallats s'hi ha d'afegir el següent:

“Trobam en la TAULA DE CAMBI de la ciutat de Barcelona, pet resta del compte que lo dit deffunt tenia, segons en lo llibre de la dita Taula es contingut 550 lliures”.

També relata l'Inventari que Joan Regàs posseïa diverses porcions de terra a Barcelona,

“En la parròquia de Sants i altre en el Portal dels Tellers”.

Tots aquests valors immobles, mobles, joies i objectes a més dels valuosos manuscrits detallats, donen una idea de la seva posició social, la seva cultura i relacions.

Com a detall curiós i intrigant he d'assenyalar que l'Inventari de les joies i objectes de plata relata: “UNA TASA d'argent daurada de dins, embutida ab fullatges en lo sol, ab les armes del deffunt, feta a Portugal”. Opino que un encàrrec d'aquesta naturalesa que precisa donar detalls exactes dels signes heràldics del comprador, en aquella data sols podia ser feta personalment estant a Portugal o per persona resident allà. Quina relació pot tenir aquesta TASA de plata fabricada a Portugal amb la llarga estada de Colom el Navegant en aquell país, que com exposo podria ser en GUILLEM JOAN COLOM nomenat a l'Inventari...?

Altres detalls i suggeriments

A part dels tractes que indubtablement va tenir Joan Regàs, amb els COLOM per adquirir la finca i el cens del carrer de Santa Eulàlia d'aquesta ciutat, puc afirmar per documents procedents del mateix arxiu dels Marquesos de Moya, que Joan Regàs i els seus hereus tingueren relació de parentesc amb els seus coetanis de les famílies dels Bertran, senyors de Gelida, els Galceran de Papiol, els Guabes, els Ferrer, els Desplà, Margarit i Marimon.

Totes aquestes famílies que les formaven, cavallers, mercaders, navegants, nobles i religiosos, molts d'ells tingueren rellevants intervencions polítiques durant les lluites en el regnat de Joan II.

L'il·lustre historiador Antoni Duran i Sampere en el seu article “Fernando el Católico y el Concejo Municipal” (Divulgación Histórica, maig de 1945) ens diu:

“Les represàlies econòmiques preses pel monarca contra els productors, dirigents i defensors de la passada sublevació, i la confiscació de béns de les primeres firmes del país mantingudes fins el 1482, significaren també un impediment considerable per al ràpid recobriment mercantil de la ciutat”.

Si considerem per tant que molts dels personatges citats anteriorment, tenien relació de parentesc amb

Joan Regàs i ell a la vegada tenia amistat amb Guillem Joan Colom sent la majoria d'ells en una o altre forma també inclosos en les confiscacions i represàlies executades per Joan II i que les empremtes i efectes no s'havien esborrat del tot en el regnat de Ferran el Catòlic, no tindria res d'estrany que fossin ells els primers en mantenir completa reserva sobre els antecedents i accions de Guillem Joan Colom, si en realitat aquest personatge s'havia convertit en Cristòfol Colom el Navegant.

A més s'ha que ressaltar, que tots aquests personatges tenien relació amb l'Escrivà del Rei Ferran, l'important Lluís de Santàngel, que tenia cases a Barcelona de les que en cobrava pensions de censos i altres drets.

Així mateix, en aquells anys, vivia a Roma i tenia relació amb alguns d'ells -"el català Mestre Bartomeu Strada, familiar i cirurgia del Papa Alexandre VI", com apareix en un dels documents inèdits que publico. És aquí on crec ara convenient copiar el que escriu Don Jorge Campos en la seva recent "Biografia Ilustrada de Colón" (Edicions Destino, Barcelona).

"Però més important fou la solució econòmica de l'empresa en la que hi tingué gran part l'Escrivà de Ració, Lluís de Santàngel, qui arbitrà recursos de diferents índoles. En tant que hi ha que destacar l'últim punt i decisiva intervenció dels amics de Colom guanyats amb l'exposició de les seves idees i que veien totalment tancades les possibilitats. El nomenat Santàngel, Andreu Cabrera, Fra Didac de Dez, Joan Cabrero.... S'ha destacat el fet de que tots ells eren jueus conversos".

Sobre aquest important punt de l'ajuda rebuda dels abans nomenats amics de Colom el Navegant, desdoblant la seva personalitat i, en aquest cas, aplicant aquest criteri a Guillem Joan Colom, no podien ser aquests i altres amics seus i parents que per raons d'interès i actuacions polítiques havien tingut ocasió de conèixer el llinatge, les actuacions, aventures i viatges de Colom i disposaven de detalls del seu "Secret i confidències" que els hi donava plena confiança en l'èxit dels seus projectes...?

Per altre part, si Colom el Navegant, abans de l'arribada a Portugal el 1486 o 1487, era un personatge estranger absolutament desconegut a Espanya, on el seu cognom tampoc hi tenia cap lligam, és incongruent acceptar que quan va arribar fos atès per ordes religioses que precisament estaven en íntima relació amb la Cort i singularment amb la Reina Isabel, relacionar-se amb el Duc de Medina Sidònia, ser acollit durant molt de temps a casa del Duc de Medinaceli, i per últim, aconseguir fer-se escoltar pels Reis Catòlics i exposar-l'hi les seves "Idees" per poder realitzar una empresa que semblava un somni? No és més lògic suposar que foren molts dels seus vells amics coneixedors del seu passat, dels seus antecedents, els que indirectament l'orientaren, recomanaren i avalaren la seva personalitat, aplanant les innumerables dificultats que se li presentaven, fins ha poder presentar els seus projectes als Reis...?

És evident que el personatge de Guillem Joan Colom que ressalta en l'Inventari pel seu cognom i pel personatge en sí mateix, i que va crear en mi interès i curiositat, solament es anomenat a l'indicar que fou ell qui en 1479 va signar l'escriptura del cens que afectava la casa venuda pel seu avantpassat a Joan Regàs. No conec cap altre referència ni detall que pugui il·lustrar-nos quant a la seva edat, incidències de la seva vida, reduint-se tot al nomenament amb el títol de "Cavaller".

Podem deduir pels pocs detalls coneguts que, si l'any 1479 Guillem Joan Colom, va firmar l'escriptura de venda del cens a Joan Regàs, per successió al seu pare, la seva edat no era menor dels 25 anys. Si a l'esmentat any, hi afegim els 7 o 8 anys que Colom el Navegant se sap que va residir a Portugal i els 6

anys transcorreguts després fent gestions a la resta de la península per poder realitzar la seva empresa, ens situem a l'any 1492, any del Descobriment. No crec pas que sigui hipotètic manifestar, que el Guillem Joan Colom fou contemporani de Colom el Descobridor i d'una edat semblant.

Resum

De tots els detalls referits a l'esmentat INVENTARI i de les al·lusions i referències que faig de diversos historiadors que han tractat el tema Colombí, crec que es pot resumir en els següents apartats. A Barcelona han existit diferents branques de la família COLOM, la gran majoria d'elles amb destacada personalitat i influència a Catalunya. Reconeguts investigadors han trobat en antics Arxius referències i detalls de més de 20 personatges rellevants pels seus càrrecs i actuacions polítiques. D'aquests personatges en faig relació a banda per considerar i creure-ho de marcat interès.

En el meu arxiu tinc un pergamí del 1350, escrit en llatí, que em plau reproduir, on s'hi troba ja un Guillem Columbi firmant com a testimoni de l'arrendament d'una casa "En lo carrer d'en Francesc Desplà" (aquestes cinc paraules escrites en català) en la vila de Caldes. Una de les cases dels Colom, propietat del Canonge de la Catedral de Barcelona, Mossèn Guillem Colom (major, com està escrit a l'Inventari) situada al carrer de Santa Eulàlia de l'antic barri jueu fou venuda el 1458 a Joan Regàs, ric mercader, estant gravada la dita casa amb un cens de XV morabatins anuals.

L'any 1460 Guillem Colom, ciutadà de Barcelona, segurament nebot i hereu de l'anterior, firmà rebut de VI lliures de nua percepció del citat cens. El 1479, Guillem Joan Colom, cavaller, fill de l'anterior Guillem Colom, ja difunt i havent-lo succeït Guillem Joan, ven i redimeix el referit cens de les VI lliures (he de ressaltar que en aquella època era molt corrent que s'utilitzés el sant patronímic de l'avi i del pare).

A partir de l'any 1479 no s'ha pogut trobar cap informació que contingui al nomenat Guillem Joan Colom, pot ser, com he insinuat, a causa de les represàlies existents a tots aquells i als seus familiars que havien participat en les revoltes contra Joan II. Aquesta falta d'altres detalls pot també atribuir-se al que refereix l'investigador D. Enrique Mitjana de las Doblas en el seu article "La casa de los Colom de Barcelona" (Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya-núm. 348 de l'any 1931) escrivint:

"Des de l'acabament de la Guerra de Catalunya per la Pau de Pedralbes del 1472, no s'hi troba més al cavaller Don Joan Colom, puig es considera com un dels rebels insubmisos, subjecte per la llei a la pena de forca i confiscació de tots els seus bens propis". Aquest Joan Colom rellevant personatge de la seva època, el crec germà i hereu del Canonge Guillem i pare de Guillem Colom i avi de Guillem Joan Colom. El que em permet construir el següent arbre genealògic:

GUILLEM COLOM (Canonge) 1458 - JOAN COLOM (militar - germà de l'anterior)

GUILLEM COLOM (ciutadà - fill de JOAN i nebot de Canonge) 1468

GUILLEM JOAN COLOM (cavaller - fill de l'anterior i net de JOAN COLOM) 1479

És evident que a Barcelona existia en aquella època la propietat particular, una Biblioteca amb diversos manuscrits, que el contingut n'era una font d'adoctrinament i coneixements, que es pot equiparar, segons ens han explicat els biògrafs als que havia adquirit i demostrat Colom el Navegant.

Afegim a més com a punt interessant el fet que a finals del segle XIII existia a Barcelona una escola

Lul·liana amb estudis profunds sobre les doctrines i coneixements del Beat Ramon Llull, qui en el seu llibre “Arbor Scientia” ja tractava dels instruments i medis per mesurar les milles en el mar, les cartes de navegació, compassos, etc. A més és de notar que en el Catàleg de la llibreria del Rei Martí, fallit el 1410, figurava ja un llibre titulat “Llibre sobre la carta de navegar”, altre “Sobre les naus”, i així mateix altre llibre titulat “Llibre de la ordinació de la mar” (Conferència del Sr. Josep Ricard i Giralt, novembre de 1892). Tractant de l'amistat creada per les relacions que existiren entre els Colom i Joan Regàs, permeten suposar que fos Joan Regàs el que s'anomena el “Traid'union” entre Colom i els seus parents i coneguts, els nomenats Ferrer de Blanes, Andreu Cabrera Marquès de Moya, els senyors Bertran de Gelida, Galceran de Papiol, els Margarit, els Marimon, etc...

Les circumstàncies del llinatge de Guillem Joan Colom, l'actitud de molts dels seus avantpassats i potser les seves pròpies accions a Espanya i fora d'ella, no podria ser la causa principal del silenci i “nebulosa” que mantingué igualment Colom el Descobridor sobre el seu naixement, llinatge i passat que tampoc volgueren aclarir definitivament els seus fills...?

Acomplert el meu desig de donar a conèixer el contingut del referit document, queda al just criteri del lector i dels investigadors l'opinió que els mereix, els suggeriments que proposo són cites i notes de coneguts historiadors, de les coincidències que el referit Inventari presenta, permetent-me solament demanar als historiadors i investigadors interessats en el tema del Descobriment d'Amèrica i la personalitat del Descobridor, que s'esforcin a procedir a una investigació a consciència en els arxius de Protocols del Col·legi Notarial de Barcelona, en els Protocols que existeixen dels anys 1450 al 1492 dels notaris barcelonesos Joan Nicolau Moles, Esteve Mir, Pere Pascual i Joan Brujo en la creença, que pot trobar-se nova i interessant informació que esclareixi documentalment la intrigant “nebulosa” que cobreix encara la veritat del llinatge del Descobridor, i la intervenció catalana en tant memorable esdeveniment.

NOTA FINAL:

Aquest escrit del Sr. Domènec Ràfols i Grau el podem considerar escrit a la segona meitat dels anys seixanta del segle passat per les referències d'altres autors que l'autor cita. Es coneixen dues còpies més, actualment a la Biblioteca del Museu Marítim de Barcelona, que procedeixen dels arxius del Sr. Àngel Casas i de l'arxiu del Sr. Jaume Colomer i Monset (Archivo Colombino de Barcelona). La hipòtesi del Sr. Ràfols i Grau d'identificar al cavaller Guillem Joan Colom amb el descobridor del Nou Món, ha estat demostrada incorrecte en disposar actualment (el propi CEC. Any 2013) de molts més documents sobre aquest personatge barceloní, que invaliden completament la seva hipòtesi de treball. La genealogia que proposa en el seu escrit sobre diversos personatges de la família Colom de Barcelona també és errònia. Tanmateix, l'autor intenta identificar un personatge d'aquesta família amb Colom, que sí correspon a la generació del descobridor d'Amèrica. Aquest encert, si més no de generació, contrasta amb la desafortunada teoria de pensar en Joan Colom i Bertran com a descobridor del Nou Món, ja que Joan Colom i Bertran és d'una generació anterior i va morir abans de setembre del 1477.

COLOM CORSARI DEL REI RENÉ D'ANJOU ABANS DE 1473 I DE FRANÇA ENTRE EL 1473 I L'ANY 1476

Per Francesc Albardaner i Llorens

Colom corsari amb René d'Anjou

Fra Bartolomé de les Casas (o Casaus) a la seva «Historia de Indias» va copiar una carta escrita per Colom l'any 1501, des de Sevilla o Cadis, dirigida als «Altos Reyes». En aquesta carta Colom declara haver començat a navegar de molt jove i afirma que ha estat navegant durant més de 40 anys («Ja pasan de 40 años ...»). Si acceptem aquesta afirmació, Colom va haver de començar a navegar l'any 1461 o una mica abans. De tota manera tenim molt poques notícies d'aquest primer període i només trobem algun relat en la biografia del seu fill Hernando. Si ens atenem a aquesta biografia podem definir quatre fases consecutives en la seva carrera marítima. En primer lloc va ser capità corsari d'una nau al servei del comte de Provença, també anomenat rei, René d'Anjou (1470? -1473). En una segona etapa hauria navegat amb el vice-almirall corsari francès Guillaume de Cazenove Coulhon (setembre 1473-agost de 1476). En la seva tercera etapa, Colom hauria participat en una expedició de descobriment luso-danesa cap a Islàndia i Groenlàndia (1476-1477), per acabar fent viatges a la Mina i a Cap Verd com a membre de flotes portugueses (1477-1484).

Colom va afirmar que havia visitat «tot l'Est i l'Oest» abans de 1470 i diversos autors accepten que aquest va poder fer algun viatge inicial dins la Mediterrània fins a les illes de Chios o Rhodes. Ara ens centrarem únicament en estudiar el seu servei naval a la Mediterrània sota la bandera de la Corona d'Aragó, quan René d'Anjou, comte de Provença, va ser alhora rei de la confederació catalano-aragonesa durant la guerra civil contra Joan II en el període 1466-1472. Aquest episodi de la vida de Colom ha estat incomprensiblement silenciats per molts historiadors, de manera destacada pels historiadors italians, ja que s'han atrevit a considerar allò relatat per Colom com una pura invenció o pura vanitat personal. L'única font documental d'aquest període es basa en una carta sense data enviada per Colom als Reis Catòlics, de la qual només coneixem una transcripció que el seu fill Hernando va copiar en la biografia del seu pare i que diu així:

*«A mi em va passar, que el **Rei Reinel**, que ja el va portar Déu, em va enviar a Tunísia per prendre la galera **Fernandina**, i havent arribat a prop de l'illa de Sant Pere, a Sardenya, em van dir que hi havia dos navilis i una carraca amb la referida galeassa, per la qual cosa es va torbar la meua gent i van determinar de no passar endavant, sinó de tornar enrere, a **Marsella**, per a reforçar-nos amb un altre navili i més gent, jo que amb cap art podia forçar la seva voluntat, vaig convenir en allò que volien, i mudant la punta de la brúixola vaig desplegar les veles al capvespre, i al dia següent, en sortir el sol, ens trobarem prop del cap de Cartagena, estant tots en concepte ferm que anàvem a **Marsella**. »*

Molts historiadors han dubtat de la veracitat d'aquest episodi només analitzant la possibilitat tècnica de la gesta nàutica que s'hi narra. Sense disposar de la carta original és difícil determinar si el resultat final de l'estratagema de Colom va acabar davant del cap de Carthago a Tunísia, o davant del cap de Cartagena. Però això no impedeix que aquest text contingui altres dades complementàries molt importants, que ens poden ajudar a definir una època del futur descobridor a Marsella.

El Rei Reynel i la guerra civil catalana

Ens sembla molt important determinar el màxim nombre de dades possibles que es puguin relacionar amb la persecució de Colom a la galera Ferrandina, episodi exposat en la carta abans esmentada, ja que això pot afectar en gran mesura la comprensió de punts importants de la vida del futur descobridor.

El primer punt interessant de l'anàlisi d'aquest text ens porta a l'expressió usada per Colom en anomenar «**rei Reynel**» al Comte de Provença (un dels molts títols de noblesa que aquest comte ostentava). Encara que el comte fos anomenat sovint com «el bon rei René», pel fet que ostentava el títol honorífic de rei de Jerusalem, René d'Anjou només va usar el títol de rei en aquest període de la seva vida, rei d'Aragó, durant la guerra civil catalana (1466-1472) quan va ser escollit pels catalans rebels a Joan II com el seu rei. Hem de destacar, per força, la coincidència en el fet que els rebels catalans es referien al seu nou rei exactament en la forma “**Rei Reinel** o **Rei Reynel**”, igual a la denominació usada per Colom.

La carta de Colom als Reis Catòlics va ser probablement redactada en llengua castellana i Fernando Colom sembla haver-la copiat directament del text original.

Posteriorment Alfonso Ulloa va traduir aquest escrit al toscà, però els dos transcriptors van mantenir la forma “Rei Reynel», que sembla reflectir el manuscrit original. Si acceptem que Colom va emprar la forma de “Rei Reynel” quan parla de René d'Anjou, perquè era efectivament rei dels catalans, en aquest cas la persecució de la galeassa Fernandina va haver de tenir lloc **entre juliol de 1466 i octubre de 1472**.

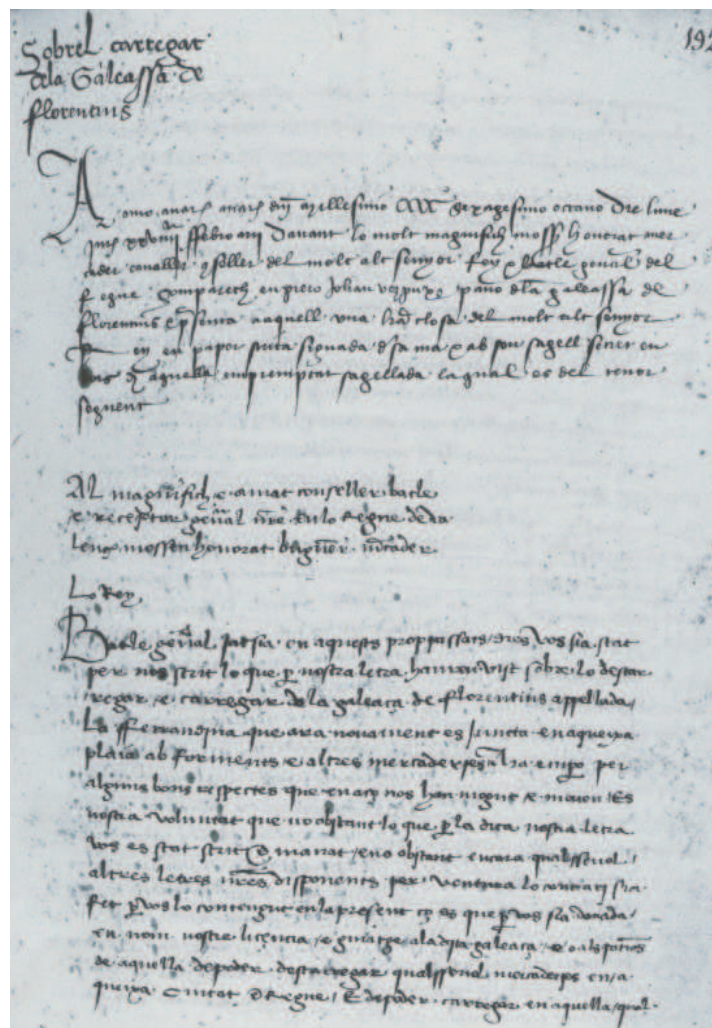
El professor Rinaldo Caddeo, en l'apèndix B, del seu llibre comentant “*Le Historie della Vita e Fatti di Cristoforo Colombo, per D. Fernando Colombo suo figlio*” (Edizioni Alpes, Milano 1930, de la col·lecció de “Viaggi e Scoperte di navigatori ed esploratori italiani”, Tom II, pp. 320), en tractar aquest tema de la persecució de la galera Fernandina, ens innova que alguns autors estimen que aquesta persecució va tenir lloc l'any 1473 com Spotorno, D'Avezac, Budinger, Peragallo o Altolaguirre, quan, segons ells, Colom encara era domiciliat a Savona o bé l'any 1475 segons l'opinió de Cesare de Lollis.

Nosaltres considerem que totes aquestes estimacions són errònies i massa tardanes com exposem a continuació, i volem fer notar que Caddeo acaba els seus comentaris sobre aquesta persecució de la Ferrandina amb aquest text despreciatiu en quant a la importància de la persecució que estudiem tot dient:

“D'altronde, non avendo questo episodio nessuna relazione con la scoperta, non ha, in fondo, che una scarsa importanza, e basta qui averlo brevemente prospettato.”

No cal dir, que no compartim en absolut aquesta apreciació seva, ja que té moltíssima importància, doncs, segons quina sigui la data que acceptem d'aquesta proesa nàutica de Colom, la identificació del descobridor d'Amèrica amb el llaner Cristóforo Colombo cau per la seva base.

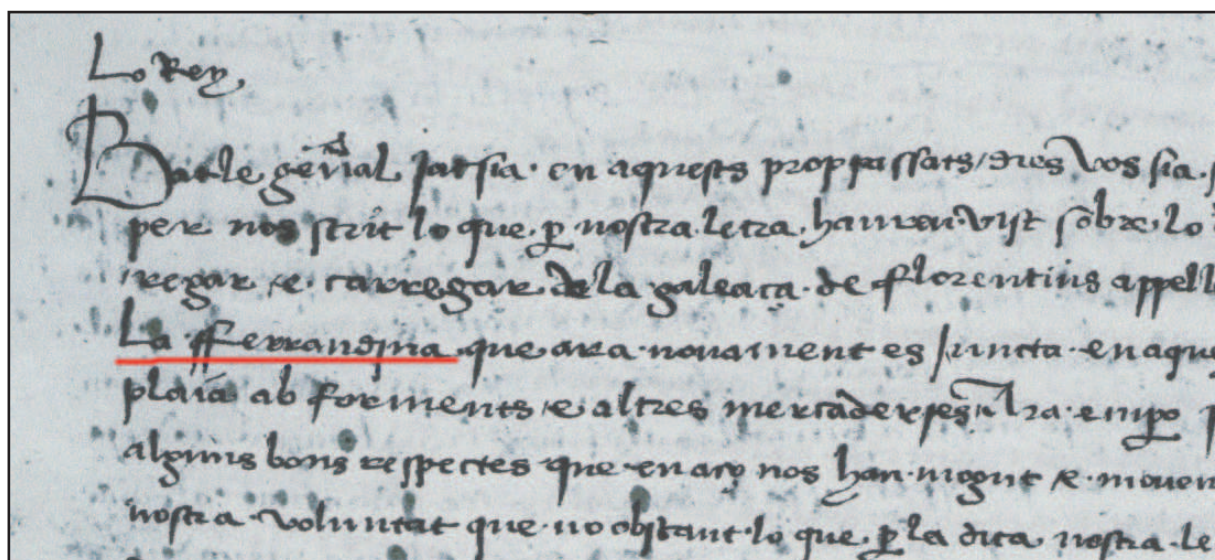
Per això els autors italians retarden al màxim aquest esdeveniment. En primer lloc per a fer-lo coincidir amb la documentació genovesa del seu Cristoforo Colombo i en segon per augmentar l'edat de Colom en el moment en que va passar aquest fet.

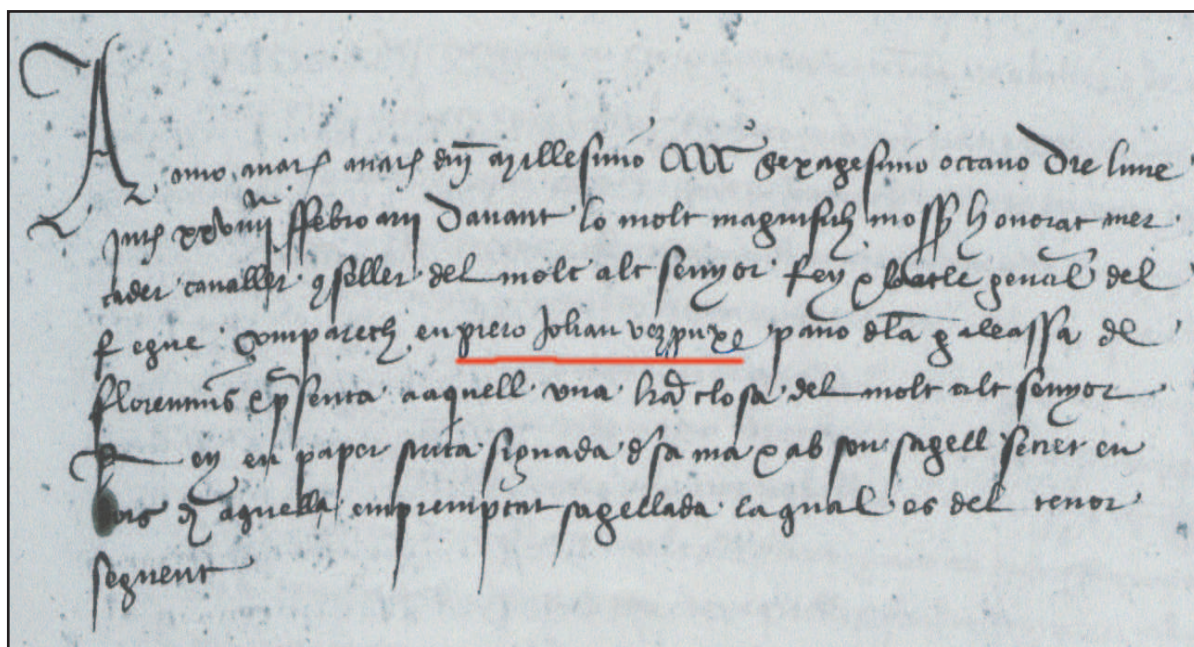
La galeassa «Ferrandina» o «Fernandina»

Segons aquesta carta, que estem estudiant, de Colom als Reis Catòlics, Colom va ser capità d'una embarcació que lluitava a favor de René d'Anjou contra el rei Joan II d'Aragó, en la seva armada de vaixells com a capità d'una nau que va perseguir la galeassa anomenada «Ferrandina» o «Fernandina». Per poder verificar l'existència d'aquesta nau hem trobat diversos documents sobre ella en diversos arxius de València i de Barcelona.

La galeassa «Ferrandina», també coneguda com «Fernandina», va ser així anomenada en honor del Rei Ferran (Ferrante) de Nàpols, fill bastard del rei Alfons el Magnànim, i, per tant, nebot del rei Joan II de la confederació catalano-aragonesa, germà d'Alfonso. De diversos documents dels arxius històrics valencians, que reproduïm, es dedueix que la «Ferrandina» era propietat, a parts iguals, del rei de Nàpols i de diversos mercaders florentins, entre els quals hem de destacar la família Vespucci.

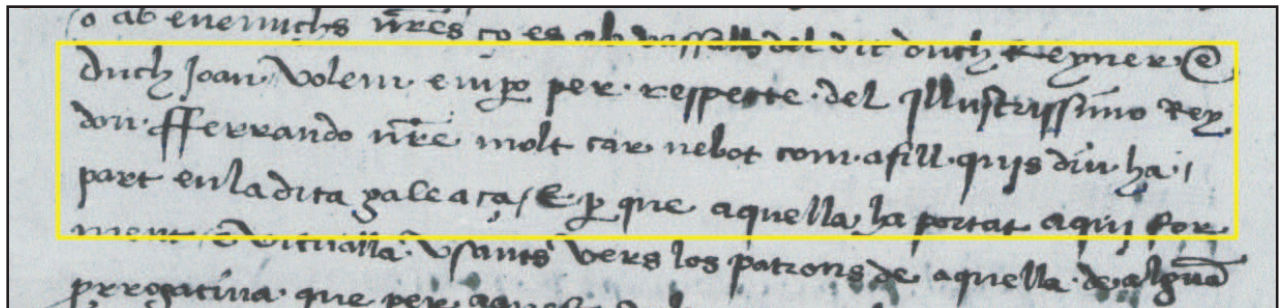

La primera referència a aquesta galera gran l'hem trobat a l'Arxiu del Regne de València en una carta escrita pel rei Joan II des de Tarragona adreçada al «Batlle General» de València de data 17 febrer 1468. En aquesta carta el rei dona instruccions perquè es permeti la venda de les mercaderies que transportava la galeassa des d'Itàlia, encara que alguns d'aquests béns puguin arribar a mans dels seus enemics: «De nostres rebelles o de nostres enemichs, ço és del **duch Reynel** i duch Joan, etc...». Noteu que Joan II, referint-se al seu enemic, l'anomena també en la forma “**Reynel**”, com Colom, però sense mai utilitzar el títol de rei sinó només el de duc. El duc Joan era Joan d'Anjou, duc de Calàbria, fill primogènit de René d'Anjou, que era qui duia personalment la guerra a Catalunya contra Joan II¹.

1 Llibre de la Batllia de València de Mossèn Honorat Berenguer Mercader, ARV, Batllia núm. 1154, p. 189v - 193r.

D'un altre document de l'Arxiu del Regne de València, de dilluns 29 de febrer de 1468, sabem que el capità de la galeassa Ferrandina era «Piero Jolian Vezpuxe» (conegut a Florència pel seu nom correcte de Pietro de Giulian Vespucci). En aquest document es troba transcrita una carta del rei Joan II presentada al «Batlle General» en mà pel capità Vespucci, carta escrita a Tarragona el 23 de febrer de 1468, en la qual el rei afirma:

«Volem emperò per respecte del Illustrissimo rei Fferrando Nostre Molt car nebot com a fill, quis diu ha 1 part en la dita galeassa, ...». En aquesta mateixa carta el rei també especifica que «la galeassa dels florentins, anomenada La Ferrandina, que ha arribat de nou en aquest port ...» (Grau de València)².

En una altra carta de resposta al rei del «Batlle General» de València, Honorat Mercader, de data 5 març 1468 aquest afirma: «He rebut la vostra carta de mans del capità de la galeassa dels florentins, anomenada Ferrandina, etc.». L'acció del rei de confiar una carta seva al capità d'aquesta galeassa demostra sobradament que estava convençut de la seva fidelitat. Durant la guerra civil entre el govern de la Generalitat de Catalunya i Joan II, el control del tràfic comercial marítim era essencial per privar a l'enemic d'aliments i armes. Aquests documents proven de forma concloent, no només l'existència real de la galeassa anomenada Ferrandina, sinó la seva pertinença al bàndol lleial a la causa de Joan II en la guerra civil catalana³.

Quatre anys més tard, quan la ciutat de Barcelona era l'únic bastió que encara resistia el setge dels exèr-

2 Els contactes comercials entre mercaders valencians i florentins van ser molt importants en la segona meitat del segle XV. La transcripció del següent document demostra que van existir contactes molt primerencs entre Luis de Santángel, el futur defensor del primer viatge de descobriment de Colom, amb els mercaders florentins Vespucci, la família de Amerigo Vespucci, futur amic i col·laborador de Colom: Divendres, 12 de Setembre de 1477: «Notum sit cunctis quod Ego, Ludovicus de Sentangel, Mercator civis Valencie, heres Universalis bonorumque omnium et jurum que quondam fuerunt honor Ludovici de Sentangel, patris quondam mei, mercatoris dicti civitate ut va constatar de dictamen herencia últim illo testament receptor per discretum Jacobum Carnicer, notarius publicus Valencie, die secundaria mensis septembris anno a Nativitate dominis MCCCCLXXVI. Et perundem notarius publicatus in mensis novembris anno predicto MCCCCLXXVI. Gratis et Scienter dict nomen ffacio constituo et ordino procuratorem meum Certum et specialem ac generalem ad infrascriptam lectius magnificum Guillelmum de Pas-ci, florentinum, absent tanquam present videlicet ad petendum, habendum, exigendum et reaprendum per em et Nome pixo a magnific Piero de Julian Vespuchi, militi florenti, quaius peccunie quantes res campos et Merces per illum Debitas michi Nome predicto men causa et albaranis quam sive illis et debitis que receptis Seu recepisse confessus suntis apochas albarana absolucions et disfuncions pacta anuencias transaccions et composicions, etc. »(ARV, notari Jaume Salvador, Protocol 1997 - Any 1477).

3 A l'Arxiu Històric Municipal de València (AHMV) hi ha diverses cartes de Joan II d'Aragó explicant la situació del setge terrestre i naval de Barcelona al final de la guerra civil catalana. Carta enviada per Joan II des de Badalona el 11 juliol 1472 als regidors de la ciutat de València: «Estimats i Feels Nostres: els fets Nostres stan ui en aquesta disosició que esperam que ab la ajuda de Déu haurem properament la ciutat de Barcelona i si sem ajudats en els necessitats que cuncorren / nos per terra tenim la gent necessària per a strenyer i opprimir la dita ciutat / per Mar tenim quatre Naus, dos baleners, Cinch galeres i segons els sentiments que havem és Molt Necessari que la dita armada de mar sia reforçada per quant s'entén segons havem ens que els enemichs condueexen Naus i donin diligència en socórrer la dita ciutat ... ». (AHMV: Manual de Consells - A39, 1471-1473).

cits i armada de Joan II, entre algunes cartes enviades pels regidors de la ciutat de Barcelona al rei René d'Anjou, trobem les següents referències a la galeassa Ferrandina⁴:

Carta al rei de 26 agost 1472:

«El mateix dia precis que escrivim a sa majestat l'última vegada, havien en aquesta platja (de Barcelona) XI naus, grans i petites, dels enemics, i IIII galeres. Avui diversos vaixells han salpat amb dues galeres, quedant només la Farnandina (sic), dues naus venecianes i tres baleners no gaire grans, i es creu que aquestes sis naus tornaran amb tres galeres grans.».

Carta al rei de 6 de setembre de 1472:

«I com l'estómac no permet cap dilació més, ... queden aquí només IIII vaixells enemics: la Farrendina (sic), una nau veneciana i dos baleners, ...».

Basant-nos, doncs, en aquestes cartes, la galeassa Ferrandina va jugar una part molt important en el setge naval de Barcelona en els últims moments de la guerra civil catalana, quan Joan II lluitava contra René d'Anjou pel control del poder a la Corona d'Aragó. La guerra va acabar al principat de Catalunya el dia 16 d'octubre de l'any 1472 amb la signatura de la Pau de Pedralbes entre la ciutat de Barcelona i el rei Joan II.

Molts anys després de concloure la guerra civil trobem en una assegurança marítima de data 14 d'agost de l'any 1478, que la galeassa Ferrandina continuava les seves habituals activitats mercantils entre el port de Barcelona i el port de Nàpols⁵.

D'acord amb tota aquesta sèrie de documents, intentarem datar o definir quan va tenir lloc la persecució de Colom a la galeassa Ferrandina per capturar-la. En la nostra opinió, després de la caiguda de Barcelona a l'obediència de Joan II, no hi havia cap raó per procedir a la captura de la galeassa Ferrandina en aigües tunisenques. Per tant, nosaltres considerem, que el període narrat per Colom va haver d'esdevenir en la primera meitat de l'any 1472, quan s'intentava evitar que la galeassa s'unís a les forces navals que assetjaven el port de Barcelona. Amb això coincidim, doncs, amb el que va expressar Francesco Cesare Casula en un article publicat al diari "La Nuova Sardegna" de Sàsser, el dia 28 d'abril del 1988 amb el títol de "Cosa vuol scoprire, razza di corsaro? (La piratesca avventura sarda di Colombo)".

L'armada corsària de René d'Anjou.

A la segona meitat del segle XV els regnes europeus no disposaven d'una estructura defensiva naval permanent. Les armades es formaven només quan les circumstàncies ho requerien. Com a exemple, hem de fer notar, que va ser només cap al final de la guerra civil catalana quan René d'Anjou va decidir crear una força naval permanent sota el comandament de Fra Carles de Torrelles, cavaller català de l'Ordre de Rodes, per aconseguir desbloquejar el setge naval a què estava sotmesa la ciutat de Barcelona. Un altre famós capità d'aquesta armada va ser Antonio Setantí, cavaller de Barcelona, també conegut com Francesc Antoni Setantí o Francí Antoni Setantí. Aquest personatge va ser famós per haver tingut el coratge de navegar de Barcelona fins Rodes l'any 1455, sense por de tenir un encontre amb l'armada turca.

4 Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona, Lletres Closes, Notari Joan Brujo 1471-1473.

5 AHPB, Notari Narcís Gerald Gili 1476/1478.

Els pactes entre el rei i els armadors incloïen una clàusula que fixava en un 20% la part del botí que es fes a vaixells enemics a favor dels segons. Malauradament ningú podia comprovar l'exactitud del repartiment quan aquestes accions es feien al mig del mar. En els Archives Nationales de Paris hi ha un document que prova que el capità Antoni Setantí va atacar naus pertanyents a nacions que no estaven en guerra amb René d'Anjou, realitzant, doncs, un atac pirata⁶. Per tot això, sembla evident que Cristòfor Colom va ser membre de l'armada corsària de René d'Anjou. És molt probable que tingués com a base i habités a Marsella en un període comprès entre 1470 (?) i 1473, i, gairebé amb tota seguretat, va formar part de l'armada corsària de Carles de Torrelles i Francí Antoni Setantí. De forma molt sorprenent ens trobem que en la majoria de les biografies de Colom no apareix cap referència a aquest període marsellès. Per quines raons es silencia aquesta etapa de la seva vida?

La versió ortodoxa i tradicional de la biografia del descobridor del Nou Món, basada en documents genovesos, ens presenta a Cristoforo Colombo com un pobre teixidor de llana, de 21 a 22 anys d'edat, residint entre Savona i Gènova l'any 1473. Sembla impossible conciliar aquesta imatge del Colombo genovès amb el d'un Cristòfor Colom corsari, que ja demostrava gran experiència i gran perícia nàutica l'any 1472, com acabem de veure. L'episodi de la persecució de la galeassa Ferrandina ens fa pensar que Colom tenia més edat que el teixidor Colombo genovès i que la seva activitat principal era més propera a la pirateria, que no a la indústria tèxtil. Podem comprendre que els historiadors italians siguin refractaris a acceptar aquesta realitat de les primeres etapes de la vida de Colom molt més terrible i fosca, que no la que es deriva de la historiografia romàntica, que s'ha divulgat fins ara. Tot aquest episodi ens demostra, al nostre parer, que el teixidor Cristoforo Colombo no va ser mai el descobridor del Nou Món.

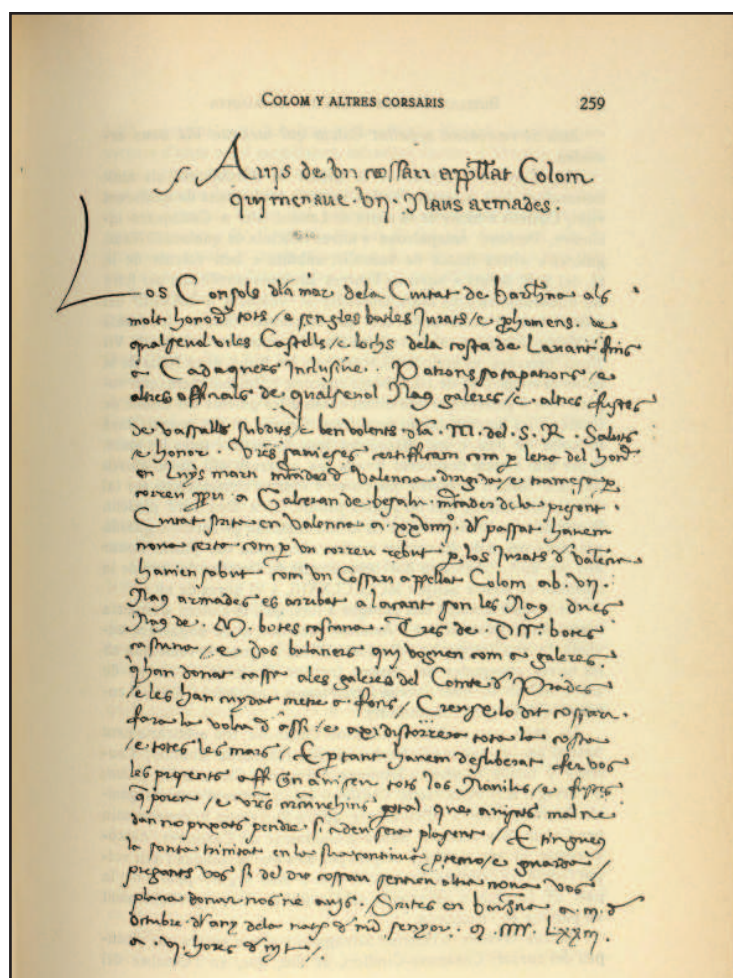
Colom corsari amb Guillaume de Cazenove Coulhon

La guerra civil catalana, la durada de la qual, normalment, es considera d'uns deu anys a partir de 1462, no va concloure, en realitat, en tots els fronts l'any 1472. Quan el rei de França va entrar en aquesta contesa, primer a favor de Joan II i més tard donant suport a René d'Anjou, es va produir l'ocupació francesa dels comtats catalans del Rosselló i de la Cerdanya, territoris que no van ser retornats a Catalunya després de la Pau de Pedralbes, i, per tant, estenent la guerra entre França i Catalunya durant uns vint anys més. Alguns autors admeten que aquesta «Guerra del Rosselló» no va acabar en realitat fins molt més tard, l'any 1493.

Tornant de nou la nostra atenció a l'activitat corsària de Colom, és important recordar que el seu fill i biògraf Hernando Colom afirma que Colom va navegar diversos anys a la flota del corsari francès Guillaume de Cazenove Coulhon. El mes d'agost de 1476, Hernando ens informa que Colom va prendre part en un atac naval prop del cap de Sant Vicenç a Portugal. Aquest fill assegura que el seu pare va lluitar com a membre de l'armada franco-portuguesa en contra de quatre navilis genovesos i una urca flamenca. Molts historiadors italians neguen també la veracitat d'aquest episodi relatat per Hernando Colón, especialment després que es va demostrar que el corsari Guillaume de Cazenove Coulhon era en realitat un corsari francès i no un marí lligur de cognom Colombo, ja fos corsari o pirata. Una altra raó per negar la participació de Colom en el bàndol de Cazenove Coulhon a ulls dels historiadors italians va ser el fet que els vaixells atacats fossin genovesos. No obstant això, el gran historiador genovès Giuseppe Pessagno no va poder demostrar que Colom estigués inclòs entre les tripulacions genoveses en aquesta batalla naval, tot i haver aconseguit localitzar les llistes completes de tots els membres d'aquestes tripulacions.

6 ANP, P 13343.3, fol. 7v.

En canvi, nosaltres considerem, que no només és molt probable la participació de Colom en aquesta batalla del cap de Sant Vicent, sinó que és molt lògic que Colom continués les seves activitats corsàries al costat de Guillaume de Cazenove. Hem de recordar un fet molt important com és el següent. Poc abans del final de la guerra civil catalana, el rei Lluís XI va enviar una flota al comandament del seu vice-almirall Guillaume de Cazenove Coulhon, des de la seva base naval a Honfleur fins a Marsella, en un llarguíssim períple nàutic, per ajudar a René d'Anjou a mantenir el seu control sobre els territoris del Rosselló i de la Cerdanya. A mitjans de setembre de 1473, la flota de Cazenove va tornar a la seva llunyana base, no sense abans enfonsar tota la flota del comte de Prades a finals de setembre davant les costes d'Alacant. Durant la guerra civil catalana el comte de Prades i de Cardona va ser el millor i més important aliat de Joan II a Catalunya. Aquest atac naval no el podem considerar un atac pirata, ja que Cazenove no va capturar cap nau ni cap mercaderia. Simplement va enfonsar les naus i va matar a les tripulacions en un clar acte de venjança contra el rei Joan II i els seus partidaris, després que els exèrcits i l'armada de René d'Anjou haguessin estat vençuts per aquests l'any anterior.

El document que demostra que aquesta batalla naval entre la flota de Guillaume de Cazenove amb l'armada del Comte de Prades davant les costes d'Alacant va succeir realment és una carta d'avís o d'alarma enviada pel Consolat del Mar de Barcelona a tots els ports i pobles costaners del litoral de la confederació catalano-aragonesa de data 3 d'octubre del 1473. Aquest document exposa que han rebut notícies d'aquest desastre naval gràcies a una carta enviada per Lluís Martí, mercader de València, a Gal-

ceran de Besalú, mercader de Barcelona, datada el dia 29 de setembre de 1473 a les sis hores del matí. Gràcies a aquesta informació, considerem que és lícit suposar que la batalla va tenir lloc un o dos dies abans, al voltant del 27 o 28 de setembre de 1473⁷.

Els historiadors italians troben molt difícil connectar al «seu» Cristoforo Colombo amb Guillaume de Cazenove Coulhon, les activitats navals del qual estaven basades en el port d'Honfleur i el seu domini marítim natural va ser el canal de la Mànega. Per això solen afirmar que Colom i Guillaume de Cazenove mai van navegar junts. Però, si considerem el fet que Guillaume de Cazenove va estar actiu a la Mediterrània en el període 1472-1473, amb el port de Marsella com el seu port base, en el precís moment en què era desmantellada l'armada temporal de René d'Anjou després de la seva derrota l'any 1472, deixant a Colom sense feina, ens sembla molt raonable que Colom s'enrolés sota la bandera de França i comencés una nova etapa de la seva vida deixant enrere la seva experiència marsellesa. Un personatge important, que pot haver servit d'enllaç entre les armades corsàries provençal i francesa, pot haver estat Jean de Bueil, que era tant conseller reial al costat de René d'Anjou a Provença com almirall de França al servei de Lluís XI. El Pare Anselmo, en la seva famosa obra «Histoire Généalogique et Chronologique de la Maison Royale de France» inclou Guillaume de Cazenove entre els membres de la família Bueil.

Conclusions

En vista de tota aquesta documentació que hem aportat relacionada amb la galeassa «Ferrandina» i amb la vinguda de Guillaume de Cazenove Coulhon a Marsella al 1472-1473, considerem que és molt difícil dubtar dels fets narrats per Hernando Colón en la biografia de seu pare per ell escrita. D'altra banda, un cop fixat el fet que la persecució de la galeassa «Ferrandina» va tenir lloc durant la primera meitat de l'any 1472 es poden deduir automàticament dues conclusions:

La primera conclusió és el fet que tot sembla indicar que **Colom, l'any 1472, era major de 20 o 21 anys**, que tindria si fos el Cristoforo Colombo genovès, quan va succeir l'episodi de la persecució de la galeassa «Farrendina», ja que difícilment a aquesta primerenca edat ningú podia ocupar el càrrec de capità de vaixell, abans de la majoria d'edat. Com a mínim Colom hauria tingut una edat compresa entre 25 i 30 anys i, per tant, **la seva data de naixement estaria compresa entre els anys 1442 i 1447**.

En segon lloc, si acceptem que Colom **va viure a Marsella en un període que podem estimar entre 1470 i 1473** i sabent la presència de l'armada de Guillaume de Cazenove Coulhon a Marsella per aquestes dates, tot fa possible i dona veracitat al relat de Hernando Colom, quan afirma que el seu pare va navegar amb aquest vice-almirall francès durant algun temps.

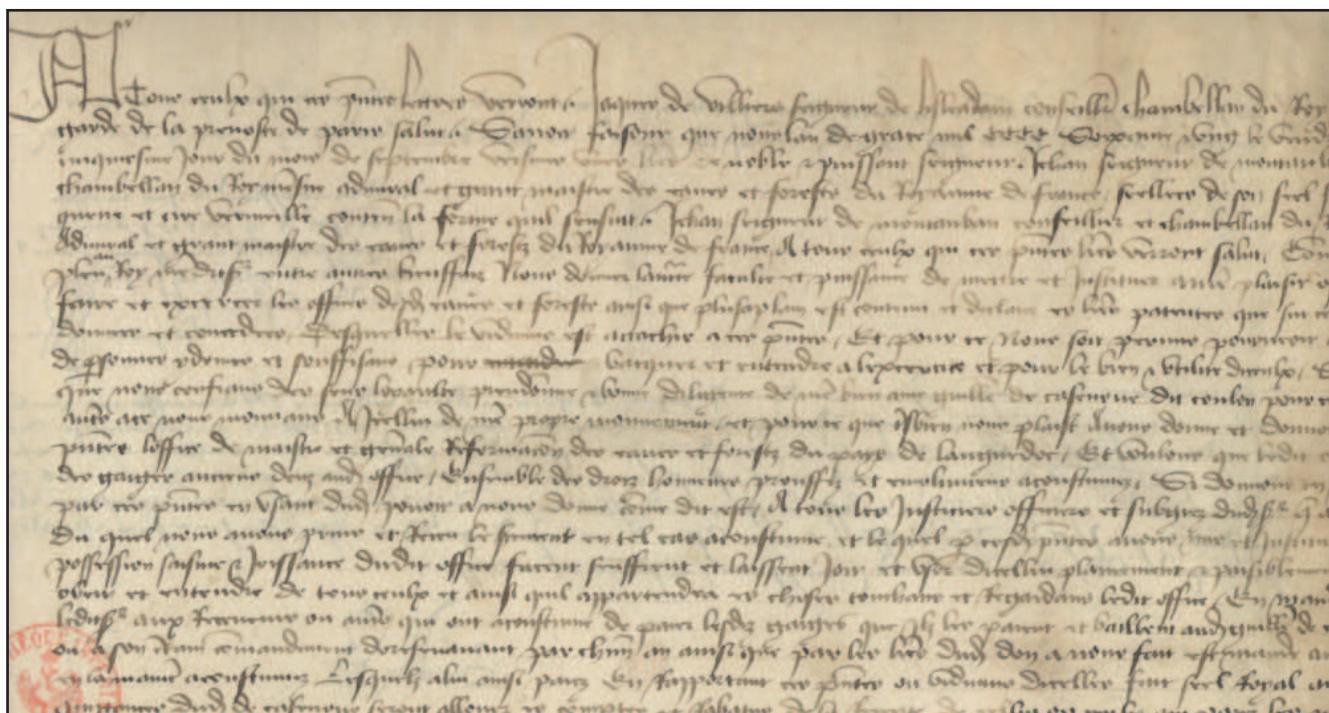
La conclusió final de tots aquests plantejaments ens condueix per força a dubtar de la identificació del llaner i teixidor Cristoforo Colombo amb Colom, ja que aquell, gràcies a la documentació que citen els historiadors italians, va estar resident a Gènova o Savona fins al mes de Agost de l'any 1473.

Finalment hem de fer notar per força la semblança del cognom de Colom amb el segon cognom o sobrenom del vice-almirall corsari francès Guillaume de Cazenove Coulhon. Aquest sobrenom apareix escrit

⁷ La carta d'avís del Consolat de Mar de Barcelona, de data 3 d'octubre de l'any 1473, va ser publicada per primera vegada per Francesc Carreras i Candi en el seu article «Colom i Altres corsaris atacant les costes catalanes (1473-1474)». Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya (Juliol 1927, p.244. En aquest article Francesc Carreras suposa que el corsari anomenat «Colom», que manava les set naus Armades, era el propi Cristòfor Colom, però en articles successius tractant sobre aquest document ja va admetre que es tractava del vice-almirall francès Guillaume de Cazenove Coulhon.

de nombroses maneres en els documents a ell referits i que hem pogut consultar a la secció de manuscrits occidentals de la Biblioteca Nacional de França a París: Coulhon, Coulon, Coullon, etc.

A causa dels assalts pirates i de les captures o robatoris causats per aquest corsari contra vaixells de Castella i de la Confederació Catalana, hi ha diversos documents de procedència hispànica que denominen a aquesta corsari en les formes «Colon» o «Colom». Hernando Colón suposa a Colom parent de Guillaume de Cazenove, encara que ningú ha pogut demostrar aquesta relació familiar fins al dia d'avui.

Interessantíssim document relatiu al Vice-almirall Guillaume de Casenove Coulon emés a París el 17 de setembre del 1468. Es tracta del seu nomenament com a “maître des eaux et forêts” del Languedoc. Aquest document, el segon més antic que coneixem d'aquest personatge, fa que puguem especular sobre un possible origen de Guillem de Casenove al Languedoc, la qual cosa l'aproximaria a la zona d'influència de Catalunya en el migdia francès. Cal resaltar que aquest personatge surt anomenat com a “Guillem de Casenove dit Coulon” la primera vegada, i com “le dit Coulon” la resta de vegades.
Bibliothèque Nationale de France - Manuscrits Occidentaux: MSS - Pièces originales 609, Dossier 14297, pièce 2.

AQUELL DOCUMENT QUE TENIA ULLOA...

Per Ramon Navarro

En Tots els articles de Luis Ulloa (tots tenim el llibre) vam llegir que ell preparava una edició facsímil d'un document original del Plet de Veraguas, la pàgina "autèntica" del testament de Colom. Però va morir sense fer-ho i tampoc va dir, el maleït (en aquest tema fins i tot podem arribar a maleir a qui més estimem) on el va trobar.

Immediatament, ens vam posar a buscar aquell document que segons Ulloa era del testament original i deia Colom, no Colón. Una cosa tan bèstia que podia ser (i així ho deia Ulloa, més o menys, en el seu article) l'acabament del tema, i a favor nostre.

I a buscar. Havia d'estar en l'arxiu personal d'Ulloa, que vam saber que era a Lima, perquè el seu fill Bolívar el va donar al Ministerio de Relaciones Exteriores del Perú. I ja tenim al Marí al Consolat del Perú a Barcelona, i vinga insistir i vinga a no fer-li cas, ni aquí ni a Lima. El resultat era que havíem d'anar a Lima a buscar-lo i clar...

Bé, sort que va canviar l'equip consular, ens van fer cas i vam tenir tot aquell arxiu d'Ulloa fotocopiat... i a més sense pagar. Aquell document no existia en l'arxiu d'Ulloa. Apa.

Després vam llegir millor l'article d'Ulloa i vam veure que no era un document, sinó un imprès d'aquella època, que ell atribuïa a Baltasar Colombo (recomano que repasseu el tema del Plet de Veraguas a l'últim llibre d'Ulloa, o fins i tot en el meu llibret, que tots teniu). Cal recordar qui era aquest Colombo i a què jugava en aquell plet.

O sigui: era un llibret, no un document original. I no sabíem on l'havia trobat.

Però el nostre Albardaner sí que el va trobar a la Biblioteca Nacional. Un memorial de Baltasar Colombo que reproduïx aquella pàgina i on posa COLOM. Però no era la pàgina, el paper original. Com a mínim, s'havia aclarit aquell embolic, i deu ni do el temps que va costar. El document l'esmenta i el reproduïx l'Albardaner en el seu llibre que tots tenim.

Recordem els fets que expliquen l'existència d'aquest document:

- 1.- En el Plet ningú diu tenir el testament del Descobridor.
- 2.- Un litigant fa una Paulina, procediment instituït pel papa Pau III a la primera meitat del s. XVI a totes les parròquies, pel qual es fa dir que qui tingui tals o quals documents els ha d'entregar als tribunals sota pena d'anar a l'infern.
- 3.- Resultat: el secretari del nét Luis Colón presenta un testament i diu que li va donar el nét mateix en vida. Tots l'accepten com a bo. Era fals de cap a peus.
- 4.- Un litigant el demana al tribunal per fer-ne una còpia. Quan el torna, havia arrencat una pàgina. Va a la presó. Mai s'ha trobat la pàgina arrencada.

5.- Per trobar-la, algú fa una segona Paulina. Rodrigo de Castro, després arquebisbe de Granada, presenta una pàgina, diu que és del testament (autèntic) de Colom, i que l'ha trobat “de cartas del Rei” (pàg. 303 del llibre *Tots els articles de Luis Ulloa i Cisneros* de J. Marí i F. Albardaner que tots tenim. Això ho sabem pel que diu Ulloa després d'estudiar-se tot aquell enorme plet.

I què deia aquella pàgina suposadament del testament autèntic de Colom? Doncs l'imprès trobat a la Biblioteca Nacional de Madrid diu:

COLOM

La pàgina aquesta, segons aquest imprès, diu que “yo soy del linaje de los Colom”. Impressionant, oi, nois i noies? Sensacionalíssim. Amics, ja podem preparar el gran castells de focs artificials i...

Ara que... escolteu, escolteu... que deia aquell Capri que tots recordem.

No, perquè tot el tema colomí és un embolic, tot és contradictori, tot és obscur, tot és... i paro, que diria coses gruixudes (però amb motiu).

No, perquè aquí hi ha molt a dir, a opinar, a discutir... i a no treure mai aigua clara, o com a mínim no del tot clara.

Ulloa va ser molt optimista en aquell article, que per cert ens ha donat més feina que el dimoni, maleït sia. Vegem el què, que no és poc. I tampoc és fàcil tractar el tema si no es repassa el que va ser el Plet de Veraguas, i el paper de la Corona, i el paper de Baltasar Colombo, i el paper mentider i servil davant de la Corona dels descendents del Descobridor.

El primer: qui va imprimir aquest Memorial de Baltasar Colombo? No ho sabem, no ho sabrem. Ulloa creu, i nosaltres també, perquè és el més lògic, que el propi Baltasar. Al cap i a la fi, el document és seu i que digui Colom és lògic... segons el que ell predica (és a dir: Colón-Colom-Colombo és el mateix, i tenia raó). Juga a que Colón a Castella (i Colom) és el mateix que Colombo (el seu cognom) a Itàlia, i per aquí ve la seva aspiració a l'herència.

Suposem (i ja tenim la primera condicional, la primera no-certesa) que allò ho fa imprimir el Baltasar Colombo. Podem confiar que diu la veritat, que el que fa imprimir (Colom) és el que deia aquella pàgina de la segona Paulina?

Tenint en compte que allà tothom menteix descaradament...

Vegem-ho. Qui menteix?

1.- Tots els descendents de Colom, que havien de tenir el testament autèntic però l'amaguen. I donen per bo un testament fals.

2.- El tribunal, que veu que aquell testament no porta la firma del Descobridor, ni la firma de cap notari, és a dir, que allò no és un testament, però l'admet com si ho fos.

3.- La Corona, que obliga tothom a totes aquestes mentides, perquè el tema és raó d'Estat i vigila molt el

què diuen uns i altres... I com diguin el que no convé al Rei... que es preparin, que ja sabien el que li va costar al fill hereu de Colom pleitejar amb Ferran el Catòlic...

Bé, doncs en aquest ambient en el que tothom amaga la veritat i tothom diu només el que li convé, sigui cert o no, com en tots els judicis (només que aquests amb el grandíssim agreujant de la Raó d'Estat), no podem pensar que un imprès, probablement del Baltasar (però no ho sabem), digués la veritat, i no la seva conveniència. Però ni això és evident, perquè tenim més motius per dubtar de tot i de tots. Vegem.

Rodrigo de Castro diu que aquella pàgina, “de cartas del Rey”, és del testament autèntic de Colom, i és la pàgina arrencada d'aquell “testament” (fals) del que fou arrencada.

Això, ja ho veieu, és surrealista. Una pàgina no pot ser la pàgina que falta en un testament fals. Si la pàgina que presenta és del testament autèntic, encara menys encaixarà en el fals. Això de que és la pàgina que falta, això... ni en una peli dels germans Marx. Rodrigo també menteix. Com tots. Però encara hi ha més:

- El testament autèntic del Descobridor... qui ha dit que havia d'estar a Valladolid? I qui ha dit que havia d'estar en l'arxiu personal de Felip II (“de cartas del Rey”) i no a l'arxiu del notari que legalitza un codicilli en el llibre de mort de Colom, que és el més normal en documents notariaus? (El notari, amb nom conegut, era de Valladolid, on mor Colom, però el desarà al seu arxiu notarial, no li donarà al Rei ni a Sant Pere). El Rei no tenia perquè tenir aquell testament. Si el tenia, això vol dir que el va segrestar (res de nou en el tema colomí) i el tenia perquè la Raó d'Estat ho exigia.

- Si Rodrigo de Castro porta aquella pàgina i l'ha tret de l'arxiu de Felip II, això vol dir que el propi Felip II li ha manat o permès que ho faci. Per què aquella pàgina era la que s'havia arrencat, si com hem vist ara impossible que ho fos? Per què no una altra pàgina, autèntica o inventada? Per què va obeir la Paulina Felip II si podia no haver fet cas?

- Per què, si la pàgina era del testament autèntic, havia de ser aquella i no qualsevol altra del testament autèntic? Pensem que en aquesta pàgina el Descobridor diu quin és el seu llinatge; per què no qualsevol altra pàgina que parlés del que sigui i no del seu llinatge, que és la cosa més compromesa d'aquest tema?

Resumim, que no és fàcil:

a) No sabem si aquell imprès de la Biblioteca Nacional de Madrid el va fer imprimir Baltasar Colombo, o potser el tribunal, o potser... Perico de los Palotes.

b) No és possible que la pàgina de la segona Paulina fos la pàgina arrencada.

c) Si allò és “de cartas del Rey” això vol dir, com ja va escriure Ulloa en el seu article, que aquí tenim una intervenció, activa o passiva, de Felip II, per Raó d'Estat.

d) Si suposem (és a dir, parlem sense certesa) que allò era del testament autèntic, què deia?

En el Plet de Veraguas no hi és el document en qüestió, sinó només una transcripció, la pàgina perduda de la segona Paulina no s'ha trobat mai enlloc. En el Plet hi ha només una còpia. Què diu? Diu...

COLÓN

Això contradiu aquest document que Ulloa diu que... Ja l'hem pifiada. L'imprès diu

COLOM

Però la còpia del sumari diu

COLÓN

I ara que fem, amics?

Qui diu veritat, i qui mentida?

Doncs no ho sabem, no lo sabrem. Perquè la pàgina original no hi és enlloc. Només tenim còpia del Tribunal (que obeeix ordres de la Corona, això no ho oblidem mai) i transcripció d'un imprès que probablement (no segurament) va fer imprimir Baltasar Colombo, que va a la seva.

I doncs?

Doncs que el Tribunal transcriu Colón (Plet de Veraguas), l'imprès (potser del Baltasar Colombo) diu Colom... i l'original no hi és. I no hi és perquè cap document testamentari del Descobridor és original. TOT el que hi ha és còpia d'uns originals que no existeixen.

Quin Poirot, quin Holmes, troba la veritat?

Això és el tema colombí, bé que ho sabem tots, amics.

A partir del que hem dit, del que hi ha, del que podem sospitar i/o imaginar què és el que podem dir?

Veiem, amics, que no és fàcil

Jo penso això:

1.- Quan aparteix la pàgina “perduda”, el tribunal la llegeix, i l'ensenya a tots al litigants que tenen els seus advocats a Sevilla (Consejo de Indias), i els advocats la veuen i la copien i els hi diuen als seus clients, els litigants. Per tant, TOTS havien de saber què deia en realitat aquella pàgina “autèntica” del testament “autèntic” (se suposa) de Colom, tal com ho presenta aquell paio de Valladolid, “de cartas del rey”.

2.- Si tots sabien què deia la pàgina presentada, ningú s'atreviria a mentir en un imprès, perquè si menteix, quedarà com un porc davant el tribunal i davant els altres litigants. Per tant, si Baltasar Colombo fa imprimir (que no ho sabem) allò, no s'atrevirà a dir el contrari de la veritat. Si allò és del Baltasar, dirà la veritat de la pàgina original que ha rebut el tribunal i coneixen tots els seus litigants adversaris. No voldrà ell, de cap manera, quedar com un xoriço mentider davant el tribunal i altres litigants.

3.- Però... El tema colombí és l'imperi dels “peròs”, jo diria el major monument historiogràfic del “però”. El “però” aquí és que el tribunal transcriu en el Plet de Veraguas, Colón.

4.- Qui menteix? L'imprès, suposadament (no segurament) de Baltasar Colombo, o bé el tribunal, el Consejo de Indias? Colom o Colón?

Un dels dos menteix. Això segur. Qui? Doncs hi ha arguments a favor i en contra, n'hi ha per a tots. Si deia Colom, això no li convé a la Corona, perquè és un cognom català. I la Corona té a veure amb aquesta fulla de la segona Paulina: qui la porta diu que l'ha trobat "de cartas del Rey", de l'arxiu del Rei, que no tenia per què tenir aquell testament. És clar que la Corona pot inventar-se la pàgina, coses més grosses va fer en el tema colombí.

Però si deia Colón, és impossible que el testament del Descobridor digués això, perquè en el seu temps no existia el llinatge Colón enlloc del món (excepte Galícia, però ell no era gallec perquè era estranger a la Corona de Castella, que incloïa Lleó, i per tant Galícia). Només amb el temps Colom es transforma en Colón, és la primera pedra de la nostra teoria. Si era una fulla del testament autèntic, havia de dir Colom, i Baltasar no menteix. Altra cosa és que la Corona s'inventés aquella pàgina, i digués Colón. O bé que a partir de Colom s'obligués al tribunal, el Consejo de Índias, a escriure Colón i després fer desaparèixer l'original, com ha passat amb tota la documentació testamentària colombina.

Acabem, perquè hem d'acabar: aquests document que tant hem buscat i tanta il·lusió ens feia, resulta ser un document que no aclareix res, que formula més preguntes que no pas dóna respostes. Com sempre en el nostre tema. Per acceptar-ho com a bo, hauríem de suposar (no és possible demostrar) que l'imprès respecta un original que no s'ha trobat mai, que prové d'un testament autèntic de Colom mai trobat, segrestat pel Rei, i que deia un Colom que no interessa, precisament, a la Corona i per això ordena al Tribunal posar Colón i fer desaparèixer un original que fa aparèixer avanç, sense lògica. Perquè això no és lògic.

Sembla més lògic pensar que aquella pàgina diu el que interessa al rei, que Baltasar menteix...

Però... Altre cop un però. En el Plet de Veraguas, tots el litigants que es deien Colón es fan dir, de la nit al matí, Colom. ¿Es que no sabien com es deien? L'absurd ha arribat al cim... a no ser que sí, que aquella pàgina original digués Colom, i si ho deia havia de ser del testament autèntic, i tots canvien el cognom. Es l'única explicació a aquests fet tan escandalós del canvi de cognom per part d'aquells litigants que durant anys s'han fet dir sempre Colón. I aquest canvi de cognom serà sempre un extraordinari motiu de sospita de que l'original sí deia Colom, i si el Descobridor deia "yo soy del linaje de los Colom" és que allò era del seu testament autèntic. Aquest és un argument de moltíssim de pes. I no hi ha qui ho bellugui.

La conclusió és que no pot haver una demostració clara de la veritat. Sempre uns podran pensar blanc i altres pensar negre, sense que puguin demostrar que el que pensen és inqüestionable.

Tanta il·lusió que ens feia aquell document mencionat (i amagat) per Ulloa...

NOUS DOCUMENTS DELS COLOM DE CARDONA DE VALÈNCIA: DONACIÓ DE ROMÀ FORTUNY A LA BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Per Francesc Albardaner i Llorens

De tots és sabut, que una néta de Cristòfor Colom, Doña María Colón de Toledo es va casar l'any 1543 amb el noble senyor Sanç de Cardona, almirall de la Corona d'Aragó i senyor de les Valls de Guadalest, resident a València. Els capítols matrimonials d'aquest casament estan preservats a l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (Notari Joan Geroni Canyelles; Bursa Capitolorum Matrimonialium 1540-1569), ja que el casament va tenir lloc a Barcelona. D'aquest matrimoni va néixer Don Cristóbal Colón de Cardona, hereu d'aquesta família, que es va casar dues vegades amb les senyores Ana López i Catalina Garcia de Baeza, sense tenir descendència legítima de cap d'elles. Sí que va tenir, en canvi, dos fills il·legítims fora del matrimoni, que van dir-se, respectivament, Francisco Colón de Cardona i Maria Colón de Cardona. Precisament, entre la documentació antiga del fons Francesc de Cardona de l'arxiu històric de la Biblioteca de Catalunya hi ha un document (1/19) signat pel rei Felip III, des de la localitat d'Almagro, en el que ordena a Luis de Velasco, virrei del Perú, que acomodi a les Índies a Francisco Colón de Cardona, fill de Cristóbal Colón de Cardona i rebesnét de Cristòfor Colom. Aquesta carta parla d'aquest bord com a alferes de l'armada.

La vida d'aquest rebesnét de Colom, Cristòfol Colón de Cardona, (a qui una part de la família Colón li va assignar el mal nom d'"usurpador"), fou molt accidentada i va morir assassinat a València d'un tret d'arcabús, just quan tot feia pensar que seria ell qui guanyaria el plet en el llarg procés conegut com a "Pleyto de Veragua". Com veurem més endavant, Don Cristóbal Colón de Cardona va ser reconegut com l'hereu legal de la casa de Colom i, per aquest motiu, va tenir accés a tota la documentació del gran almirall i successors dipositada a la "Cartuja de las Cuevas" de Sevilla en dues caixes de ferro i de fusta, com sabem pels inventaris efectuats. Per tant, en l'arxiu privat de Don Cristóbal Colón de Cardona hi van poder passar documents importantíssims referits al gran descobridor del Nou Món, que ara serien del nostre màxim interès, inclòs, potser, el tan cobejat testament de Cristòfor Colom de l'any 1502. Aquest arxiu dels Cardona/Colón va passar de València a la ciutat de Mallorca amb motiu del casament del Sr. Salvador Maria Cardona, últim descendent d'aquesta nissaga amb la Sra. Elionor Fortuny, essent posteriorment dividit entre els cinc nebots de la Sra. Fortuny l'any 1963, sense cap criteri arxivístic.

No volem repetir ara tot el que ja es va dir sobre el destí d'aquest arxiu en l'article publicat en el nostre butlletí N. 46 (febrer del 2009) escrit pel nostre benvolgut consoci Sr. Joan Llorens i Samsó i que duu el títol de "Més fonts documentals sobre el Plet de Veragua", sinó que volem advertir d'una novetat al respecte. En aquest article ja es va exposar que un 10% aproximadament dels documents d'aquest arxiu foren comprats per la Biblioteca de Catalunya l'any 1963 al Sr. Raimon Sureda i Fortuny i també vam descobrir que un 20% d'aquest arxiu romania intacte a Mallorca i era propietat de Mossèn Romà Fortuny i del seu nebot a parts iguals. Després de diverses visicisituts familiars, que no venen al cas, tots aquests documents han anat a parar al domicili particular del nebot, a Madrid, havent estat prèviament estudiats detingudament per mossèn Romà Fortuny durant un any en el seu domicili de l'associació dels Drapaires d'Emaús de Sabadell. Mossèn Romà Fortuny, coneixedor del fons Francesc de Cardona de la Biblioteca de Catalunya ha volgut completar-lo, tot cedint una petita part del seu arxiu que contenia documents complementaris de la documentació ja dipositada a la Biblioteca de Catalunya. Com a resultat d'aquesta darrera donació de Mossèn Romà Fortuny, el fons Francesc de Cardona ha passat de tenir 21 capsas a tenir-ne 22. Avui parlarem només del document més interessant d'aquesta darrera capsas.

LA CAPSA 22 DEL FONS FRANCESC DE CARDONA

Quadre Genealògic 22/1 – 1a.

El document més interessant de la nova documentació és un dit “quadre genealògic” imprès, tot i que no és un quadre genealògic propiament dit, sinó que es tracta d’una relació de la línia preferent en l’herència de Colom dels descendents agnats de Cristòfor Colom i una segona línia de descendència per línia femenina. També s’hi reproduïx la clàusula del testament de Colom de l’any 1505 en la que es defineix l’ordre a seguir per la successió de l’herència de la seva casa. Aquest document no porta data, però sembla pertànyer a la documentació que aportà Doña Maria Colón de la Cueva al “Pleyto del Estado de Veragua”, ja que duu un membret que diu: “Arbol último de los pretendientes del Ducado de Veragua dado por parte de doña Maria Colón de la Cueva”. En el fons Francesc de Cardona hi ha diversos documents que expliquen com Doña Maria Colón de la Cueva, casada amb Don Carlos de Luna y Arellano, resident a Antequera (Mèxic), fa poders a la senyora Maria de Cardona per que defensí els seus drets en el plet de l’herència. Nosaltres estimem que aquest document és dels anys 1590-1592. En primer lloc transcrivim el text de la clàusula impresa i de la nota que l’acompanya:

“CLÁUSULA DEL MAYORAZGO QUE FUNDÓ D. CHRISTOVAL COLON:

YO constituy à mi caro hijo Don Diego, por mi heredero de todos mis bienes y oficios que tengo, de juro y heredad: de que hize en el mayorazgo. Y no aviendo el fijo heredero varón, que herede don Fernando, mi hijo, por la misma guisa. Y no aviendo el fijo heredero varon, que herede don Bartolome mi hermano por la misma guisa. E por la misma guisa, si no huviere heredero varon, que herede otro mi hermano, que se entienda ansi de uno a otro, el pariente mas allegado a mi linea, y esto sea para siempre: Y no herede muger, salvo sino faltasse no se hallar hombre. Y si esto acaesciere, sea la muger mas llegada a mi linea.

ESTA es la linea de todos los varones agnatos, hijos y hermanos del fundador, y decendientes varones dellos que ha avido por la orden que los llamó y por la que han sucedido y devido succeder conforme a los dichos llamamientos.”

Abans de passar a la relació dels successors agnats, volem fixar-nos en l’ordre que va fixar Cristòfor Colom per la seva successió. En primer lloc han d’heretar els seus dos fills per ordre de naixença i sense tenir en compte l’origen de bastardia de Fernando Colón, i els possibles fills d’aquests. Després cita el seu germà Bartomeu, deixant per després a la resta de germans seus, encara que, segons les dades que tenim, considerem que només tenia a Don Diego Colón en el moment de testar. Aquest ordre d’herència molt ben definit, crec que deixa ben clar, que el tercer germà del descobridor, Don Diego Colón, **era el germà més petit de tots tres**. Per tant, discrepo radicalment de tot el que expressa Luis Ulloa, en l’apartat segon del capítol X del seu primer llibre (“Christophe Colomb Catalan, La vraie genèse de la découverte de l’Amérique.” Maisonneuve Frères, Éditeurs, Paris 1927) on preten convèncer els seus lectors, que Diego Colón era el germà més gran dels tres germans Colom. També considero que erra Ulloa en aquest escrit en afirmar que era el germà més gran de les famílies qui entrava tradicionalment al sí de l’església. Ulloa feia servir aquests arguments per demostrar que el pare dels tres germans es deia Jaume de nom, com el seu suposat fill gran Diego Colón (germà de Cristòfor). Recentment, també ha defensat aquest punt, de ser Diego Colón el germà més gran de tots tres, el nostre benvolgut consoci Sr. Nito Verdera i Escandell, en base a una carta de Diego Colón dirigida al rei Ferran, que fou publicada per la Duquesa de Berwick i d’Alba en el llibre “Nuevos Autógrafos de Colón” (Madrid, 1902; p. 20) on, tot definint el seu estat vital i després de parlar del seu germà l’Almirall, usa la expressió “siendo su hermano viejo y

pobre y enfermo". El significat d'aquesta expressió d'"hermano viejo" dependrà de si hi ha una coma o no en aquesta seqüència d'adjectius i qualificatius que s'aplica Diego Colón a ell mateix. Vista aquesta clàusula del testament de Colom, considerem que ja no és possible continuar hipotitzant sobre la qualitat de germà gran de Diego Colón.

A continuació fem una transcripció dels textos inscrits dins dels cercles de les línies hereditàries:

Línia hereditaria dels homes agnats:

D. Christoval Colón, Primer Visorey, Almirante y descubridor de las Indias fundador del mayorazgo.

D. Diego Colón, segundo Visorey, y Almirante de las Indias, primer llamado en el mayorazgo.

D. Luís Colón, tercero Almirante de las Indias, murió sin hijos varones legítimos.

D. Christoval Colón, hijo bastardo del Almirante D. Luys. Pretende ser legítimo, no obstante que su padre quando le huvo era casado con Doña Ana de Castro.

(Línia borda no tinguda en compte).

D. Christoval Colón, hijo segundo de Don Diego Colón II, Almirante de las Indias, murió en vida de su hermano mayor.

D. Diego Colón, hijo de Don Christoval Colón, hermano segundo del Almirante D. Luys, murió sin hijos.

D. Fernando Colón, hijo segundo del fundador del mayorazgo, murió sin hijos.

D. Bartolomé Colón, hermano del fundador del mayorazgo y llamado a el después de sus hijos y los descendientes varones dellos. Murió sin hijos.

D. Diego Colón, hermano III del fundador, llamado después de Don Bartolomé y sus descendientes varones. Murió sin hijos.

En una línia a part hi apareix: Don Baltasar Colombo.

Aquest candidat ve acompanyat del text següent: "Este Don Baltasar no se comprehende en los llamamientos de los hijos y hermanos y sus decendientes del fundador, pero pretende que es varon agnato y el mas cercano a la linea del fundador. Pero negase por todos los pretendores que sea pariente, y que en caso que lo fuera no tiene llamamiento."

A baix i a l'esquerra del llistat de preferència estudiat hi trobem el comentari següent:

"ESTA linea de los agnatos, que llamó el fundador para conservar su agnación y familia, es la misma que dixo Baldo) que no es lines de sustancia, sino de calidad, porque como no comprende sino a los varones llamados, y a sus descendientes varones, y excluye a las hembras y decendientes dellas, no se puede dezir que es collectio omnium personarum ab eodem stipite decendentium. De lo qual infiere que los dichos agnatos, no constituyeron ni hizieron linea, respeto de las hembras, y que ninguna de ellas, ni de sus decendientes puede dezir que es de la linea de su padre varon, ni que está en la misma, que estuvo su hermano varon: sino que cada una es cabeça de linea femenina, otigen y principio de cognación, y que

todas se derivan de sola la linea del fundador, de la qual proceden, como de su unico stipite.”

A dalt i a la dreta del llistat de preferència imprès hi trobem la següent explicació

“ACABADA toda la linea de agnación la sucesión de la nueva linea de cognacion, que se divide en tantos principios y cabeças, quantos fueron los varones agnatos, de quien decienden las hembras, y sus decendientes, que de presente pretenden esta sucesion : no en virtud de los llamamientos de los dichos varones (en los quales, no solo no fueron comprendidas, sino expressamente excuydas) sino en virtud del nuevo llamamiento con que el fundador llamó expressa y directamente este nuevo genero de personas, en las palabras de su disposición, que dizen : Y si esto acaeciére, sea la muger mas llegada a mi linea.”

A continuació donem la relació de descendents femenines de Cristòfor Colom amb les transcripcions, tant dels textos compresos dins dels cercles com de les seves notes corresponents:

Doña Maria Colón, Marquesa de Guadaleste, hija mayor del Almirante D. Diego Colón, primer llamado en este mayorazgo.

Nota: Primera cabeça y linea de las mugeres, origen y principio de cognación.

D. Christoval Colón de Cardona, Almirante de Aragón. Hija de la Marquesa de Guadaleste, murió sin sucesión.

Nota: Tuvo en su vida en su favor sentencias de vista y revista, de la Audiencia de Santo Domingo, y carta executoria dellas, en virtud de la qual tomó la possession de todos los bienes rayzes del estado y mayorazgo.

Doña Maria Colón de Cardona, Marquesa de Guadaleste, hija mayor de la Marquesa de Guadaleste. Murió sin succession.

Nota: Tuvo en su favor la sentencia de vista del Consejo de qu est'suplicado y visto en el grado de suplicación.

Doña Juana Colón de Toledo, hija segunda del Almirante D. Diego Colón, primer llamamiento en este mayorazgo.

Nota: Segunda cabeça y linea de las mugeres que pretendió esta sucesión, como la mas llegada a la linea del fundador, por hallars viva al tiempo que se difirió esta sucesión, por muerte del Almirante don Luys su hermano.

Doña Maria Colón de la Cueva, hija única de la dicha D. Juana, que continua su instancia y de la Marquesa de Guadaleste, su prima.

Doña Isabel Colón, Condessa de Gelves, hija III del Almirante D. Diego, primer llamado en este mayorazgo.

Nota: Tercera Cabeça y linea de las mugeres cuyos hijos y nietos pretenden esta sucesión.

Don Alvaro de Portugal, Conde de Gelves, hijo mayor de la Condessa D. Ysabel, dexó hijos a D. Jorge, Alberto y a D. Nuño:

Don Nuño de Portugal al que continuan las instancias de los Condes, su padre y hermano.

Doña Leonor de Portugal, Condessa de Gelves, que continua la instancia del Conde su padre quanto a los

Bibliografia

DESCOBERTA I CONQUESTA CATALANA D'AMÈRICA UNA HISTÒRIA REESCRITA PELS CASTELLANS

Autor: ENRIC GUILLOT

Edició: Libbooks, Barcelona, Març del 2012.

Edició en tres idiomas: Català, Castellà i Anglès

LES PARANOIES BILBENYENQUES MAGNÍFICAMENT EDITADES

Aquest darrer Sant Jordi 2012 ens va aportar, als estudiosos colombins, noves obres sobre la temàtica de la possible catalanitat de Cristòfor Colom i el paper que tingueren el catalans en el descobriment d'Amèrica. Entre tots els llibres publicats va destacar, per la seva excel·lent presentació, format i qualitat en la reproducció de la cartografia seleccionada, el llibre d'Enric Guillot. Cal destacar, a més a més, que aquesta edició presenta els textos en tres idiomes per tal que el seu contingut, la seva suposada veritat, pugui arribar urbi et orbe, “per a convertir-se en un guillotina contra la ceguesa i el prejudici històrics, Bilbeny dixit, producte de la tergiversació de la història feta per la censura castellana”.

D'entrada aquest llibre ens recorda la publicació que va editar Ricard Carreras i Valls l'any 1930 amb el títol “El Català Xpo Ferens Colom de Terra Rubra descobridor d'Amèrica”, que es va publicar, ni més ni menys, que en sis llengües: català, castellà, francès, italià, anglès i alemany. D'aquesta edició se'n feu una tirada de 6.000 exemplars, que era un fet certament notable. Qui va sufragar les despeses d'aquest llibre fou un grup de socis de la Lliga Regionalista de Gràcia, que, amb tota la bona fe d'aquest món i inflamats d'un lloable sentit patriòtic catalanista, perseguien que la teoria d'un origen nacional català del descobridor d'Amèrica fos conegut per tot el món. Amb la difusió d'aquesta edició de Carreras i Valls, sobretot per Europa i Hispano-Amèrica, molts dels seus lectors cregueren que l'iniciador de la teoria de la possible catalanitat de Colom fou el Sr. Ricard Carreras i Valls i que aquesta teoria proclamava un origen tortosí de Colom.

No cal dir, que aquest fet va disgustar moltíssim a l'historiador peruà Luis Ulloa Cisneros, que era l'autèntic pare de la teoria de la possible catalanitat de Colom, publicada tres anys abans, el 1927, no solament per l'afany de Carreras i Valls de tenir una projecció mediàtica més gran, ser més famós que el propi Ulloa, sinó perquè el contingut d'aquesta publicació era manifestament errònia. La conseqüència d'aquest esforç editorial catalanista en lloc de ser positiu per la ciència històrica catalana i per la correcta percepció dels valors de la teoria d'Ulloa, va servir per tot el contrari, per a desacreditar la teoria de la possible catalanitat de Colom davant els historiadors de tot el món.

Enric Guillot, autor d'aquest llibre, manifesta que va quedar impressionat per la lectura dels llibres de Jordi Bilbeny i les teories que en ells exposa i es declara explícitament deixeble seu. Suposem que, per aquest motiu, va sol·licitar al seu “mestre” que li escrigués el pròleg al seu llibre i, per tant, és per aquí per on començarem a analitzar aquest llibre.

SI UNA MENTIDA LA REPETEIXES MOLTES VEGADES...

És evident que en Jordi Bilbeny ha entrat en un bucle mental viciós i recurrent, que li impedeix analitzar científicament els desencerts de les seves teories, per no dir falsedats comprovades, i sembla abocat a repetir de manera reiterada, com si es volgués convèncer a sí mateix, totes les falòrnies que ha anat escampant en les seves publicacions i continuades aparicions en els “mass media”. Per tant, toqui o no toqui, com és el cas del pròleg d'aquest llibre, en Bilbeny ens torna a explicar, un cop més, la seva biografia colombina per demostrar tota una sèrie de falsos axiomes seus que nosaltres procedirem a desmuntar a continuació.

Finalment, després de molts anys de no citar-la per a res, en Jordi Bilbeny reconeix que l'autoria de la teoria de la sortida de Colom de Pals d'Empordà en el seu primer viatge al Nou Món és de la Sra. Teresa Baqué i Estadella. I abans d'arribar a aquesta teoria, la Sra. Baqué va creure trobar una relació entre els Yañez portuguesos del període de la guerra civil catalana (1462-1472) amb els Yañez que trobaríem més endavant amb Colom (1492-1506). Vet aquí el primer error, o errors, d'anàlisi documental i històric. A Catalunya han estat detectats fins a 17 personatges de cognom Yañez, tots ells portuguesos, en el període de la guerra civil. Però en canvi, el llinatge familiar dels companys de Colom en el primer viatge no era Yañez sinó que era el de Pinzón. El fet que un component d'aquests germans Pinzón de Palos de la Frontera dugués el nom compost de Vicente Yañez, que en diferents documents apareix fins hi tot en la forma de Vicentiañez (Juan Gil dixit), no permet de cap manera jugar al joc de la confusió amb els lectors per fer un “totum revolutum” per colar el que es vulgui en favor de la teoria pròpia. Quedi clar, doncs, que els tres germans que acompanyaren a Colom en el seu primer viatge foren Martín Alonso Pinzón, Vicente Yañez Pinzón i Francisco Pinzón.

I en Bilbeny, de la mà de Teresa Baqué va continuar fent el fals sil·logisme que diu que “si els Yañez eren a Catalunya... Colom els va anar a cercar a Pals d'Empordà”. Com que en la realitat en Colom va anar a buscar els germans Pinzón i a Pals d'Empordà no hi hagut mai cap home Pinzón, doncs, Colom no hi va anar mai de la seva vida a Pals d'Empordà. Però en Bilbeny ens assegura que la Teresa Baqué “aportava documents pertinents per a demostrar-ho”. I quins són aquests documents, en plural, que ha aportat mai la Sra. Baqué? En realitat resulta que només n'és un. I és la famosa carta dels Consellers de la Ciutat de Barcelona dirigida al Rei de Castella l'any 1477, en la qual surt la famosa expressió “Vicens Anes Pinson de la vila de Pals”, com a patró d'una nau d'un grup de tres naus pirates comandades per dos altres capitans andalusos i essent els armadors o propietaris de les tres naus tres importants personatges andalusos experts en atacs piràtics des del port de Palos de la Frontera i altres ports de l'oest d'Andalusia.

El document esmentat diu ben clarament que tant els tres capitans com els tres armadors són súbdits de la Serenitat de Ferran el Catòlic, rei de Castella i Lleó, que no rei de la corona d'Aragó, ja que el rei Joan II, rei de la Confederació Catalana i pare de Ferran, era ben viu l'any 1477. Per tant, qualsevol persona sensata en llegir aquest document ha de considerar per força que els tres capitans són forasters a Catalunya i que l'expressió “Pals” del document és només la catalanització de la vila de Palos de la Frontera a Huelva. Si només tinguéssim aquest document relatiu a Vicente Yañez Pinzón i els seus germans, el “triler de la història” Bilbeny encara ens podria marcar un gol, però ell sap, tan bé com nosaltres, que hi ha, com a mínim, dos altres documents coneguts que parlen dels germans Martín Alonso Pinzón i Vicente Yañez Pinzón, de l'any 1477 i 1479 respectivament, que demostren del dret i del revés, que els Pinzón vivien i actuaven per les seves depredacions marítimes des de la seva base naval de Palos de la Frontera. No tenim prous paraules per condemnar el capteniment de la Sra. Teresa Baqué i Estadella i del Sr. Jordi Alsina Bilbeny, i altres espavilats del Cercle Català d'Història, per haver estafat a tot el poble de Pals d'Empordà, durant molt de temps, fent-los creure que el seu poble havia tingut un protagonisme cabdal en el descobriment d'Amèrica, quan aquesta versió de la història és falsa de soca-rel a causa d'un evident error en la interpretació d'un document històric per estultícia de qui

l'ha analitzat de forma esbiaixada. Per tant, la següent afirmació del Sr. Jordi Bilbeny de que “per tant els mariners del primer viatge foren majoritàriament de Pals d'Empordà” és una rucada monumental.

Però la obsessió del Sr. Bilbeny per demostrar que el descobriment d'Amèrica fou una gesta catalana i únicament catalana el duu a afirmar que “la cancelleria catalana fou l'única impulsora del viatge de descobriment”, per concloure de forma aberrant que “si hi ha hagut un regne peninsular exclòs dels assumptes americans aquells primers anys de descobriment aquest havia estat el de Castella” i si d'això no ens en havíem assabentat era perquè “els censors castellans ho havien reescripturat”! Seguint els raonaments del mestre Bilbeny hem de deixar de banda les butlles papals d'Alexandre VI, que van atorgar totes les terres americanes exclusivament als Regnes de Castella i Lleó, el testament d'Isabel de Castella, que foragitava tots els súbdits del seu marit de l'aventura americana, el continuat del tractat de Tordesillas o tots els noms dels protagonistes dels primers descobriments americans, que, evidentment, eren de demostrada “nissaga catalana”. En la seva eufòria patriòtera en Bilbeny ens diu que “la descoberta d'Amèrica fou una gesta 100% catalana!”, i es queda tan ample.

Arribada la introducció d'en Bilbeny a tanta exaltació patriòtica, el gurú d'El Barracar d'Arenys de Munt, es despenja tot afirmant de forma rotunda que “El Nou Món havia estat descobert, conquerit i poblat per Catalans”! És formidable com, en aquest precís moment de la historiografia americana en que la conquesta americana és vista com un dels pitjors genocidis imperialistes comesos al llarg de la història de la humanitat, l'espavilat d'en Bilbeny ens vol encolomar aquesta ignomínia als catalans, quan no hi vàrem sortosament tenir res a veure. Cal ser estult i suïcida per procedir com ho fa el Sr. Jordi Alsina i Bilbeny! Quina manera més bèstia de “fer un servei a la col·lectivitat” com es pensa que fa a través de les seves recerques!.

Però com els raonaments del llibre d'Enric Guillot, que analitzem, rau en, en la seva gran part, en l'anàlisi de la presència de banderes catalanes en múltiples mapes, sobretot del segle XVI, hem de parlar per força del mètode, gens científic, seguit en diverses ocasions pel mestre Bilbeny i el deixeble Guillot en la interpretació de gravats antics. En la introducció del llibre, el Sr. Alsina Bilbeny ens demostra la seva sagacitat tot recordant-nos com, des de les seves primeres publicacions, ja va “demostrar” que, en una xilografia de la nau de Colom, en el moment de descobrir la “Insula Hyspana”, publicat l'any 1493, “hi ha una banderola a popa amb tres barres en diagonal” que ell identifica com una bandera catalana i, per tant demostrativa que l'expedició de descobriment del Nou Món fou catalana i exclusivament catalana. El que no ens recorda el geni Bilbeny és, que per demostrar la seva interpretació, es va atrevir a omplir la banderola de popa del gravat de boix o xilografia, que era només en blanc i negre, amb els colors groc i vermell! Si això no és fer trampes i ser demagògic, no sé què més es pot fer per enganyar els lectors. Preu per preu, posats a inventar, el Sr. Bilbeny hagués pogut pintar amb els colors blau i grana en la dita banderola i demostrar-nos “feuentment” que Colom no era solament català, sinó que també era soci del Barça!

Vistos els bons resultats que aconseguí el mestre seguint aquest mètode “tan científic” de posar els colors que convenen als escuts i banderes de xilografies en blanc i negre, el deixeble, Sr. Enric Guillot, el va abraçar entusiàsticament i així donarem dos exemples esborronadors. A la pàgina 43, hi ha una reproducció de la portada del llibre “Praeclara Fernidandi Cortesii de Nova Maris Oceani Hyspania Narratio” (1524), l'original del qual és en blanc i negre i, per tant, els camps dels escuts no sabem de quin color eren. Però aquest dubte ens el treu l'autor del llibre, presentant-nos la mateixa imatge acolorida i així, amb aquest joc de màgia, l'escut situat al centre, a la esquerra, es transforma segons el Sr. Guillot en l'escut dels regnes de la Confederació Catalano-aragonesa, quan nosaltres tenim dret a considerar que representa l'escut d'Àustria format per tres franges vermella/blanca/vermella. A la pàgina següent, la 44, l'autor s'atreveix un cop més a acolorir un escut que apareix envoltat per una àliga imperial que surt dins d'una bandera d'un mapa de Tenochtitlan on ell hi descobreix “l'heràldica representativa de Castella i els regnes de la Confederació catalanoaragonesa”. Nosaltres només hi veiem l'escut imperial dels Habsburgs, amb l'àliga

bicèfala i l'escut de tres franges horitzontals que suposem un cop més, vermell/blanc/vermell d'Àustria. A la pàgina 127, el deixeble torna a insistir en la fabulosa descoberta del mestre quan va acolorir una banderola de la popa de la nau de Colom, que ja hem detallat abans, "e cosí via".

AL BENVOLGUT SR. ENRIC GUILLOT.

Havent llegit el seu llibre, volem lloar el seu esforç titànic en la recollida de cartografia variada orientada a demostrar la seva hipòtesi de partida que expressa de la manera següent (pàg. 29): "Durant els primers anys el regne de Castella no va portar a terme la descoberta i la conquesta del continent americà, van ser el conjunt de ciutadans dels regnes de la Confederació catalano-aragonesa els qui van prendre part majoritària d'aquelles gestes". Al seu parer, aquesta hipòtesi de partida la considera com una tesi provada al final del llibre davant l'allau de banderes i escuts catalans que ha trobat en nombrosos plànols. Si això fos veritat, els historiadors que anem als arxius històrics catalans ens hauríem de fer un fart de trobar contractes de noliejament, assegurances marítimes, rols de les tripulacions catalanes embarcades en tantes i tantes expedicions catalanes al Nou Món, etc. etc. I la veritat és que a tall d'exemple, el primer document que hem trobat en l'arxiu de protocols notariais de Barcelona que fa la primera referència a Amèrica és una assegurança marítima de l'any 1523 i els protagonistes són principalment genovesos! Durant 30 anys, del 1492 al 1523, no hem trobat CAP, absolutament CAP document que avaluï la seva indocumentada teoria. Esperem que no ens vindrà amb la suada excusa, que la malvada censura castellana va destruir tots els documents comercials catalans que feien referència a Amèrica un per un.

Malauradament, si apareixen escuts catalans o similars en la cartografia del segle XVI escampats per tot el món era pel motiu que precisament "segons el parer de cosmògrafs francesos, italians i portuguesos, Catalunya no havia estat exclosa de la conquesta americana" (Bilbeny dixit) i aquests, considerant que era una realitat l'"unitat" d'Espanya, s'atrevien a utilitzar qualsevol escut que, al seu parer pogués representar la nova Espanya. Qualsevol altre explicació sembla radicalment equivocada. Lamentant-ho molt considerem forassenyada la seva tesi i molt entenem, que aquest gran esforç que ha fet vostè amb el bon objectiu d'ennobrir la història de Catalunya tot redreçant-la del error, la censura i la tergiversació, serveixi només per a desacreditar-la als ulls dels historiadors de tot el món. Ha estat una llàstima que vostè escollís el Sr. Bilbeny com a model a seguir i no hagués entrat en contacte amb qualsevol altre historiador més ben documentat, ja que el seu treball, ben dirigit i restringint-lo a un camp correcte podria haver estat una bona aportació.

CONCLUSIÓ

Desaconsellem a tots els nostres consocis la lectura i, per tant, la cara compra d'aquest llibre per manca de criteri i rigor científics. Considerem que serà altament perjudicial al ja escàs prestigi de la participació catalana en la descoberta del Nou Món i condemnem per força l'error d'implicar els ciutadans dels Països Catalans en la primera fase sagnant i genocida de la colonització d'Amèrica. Si aquest llibre que, tal i com està editat, tan ben editat, ha estat possible a la col·laboració dels Srs. Xavier Escoté i Sr. Cesc Batlle, els hi volem dir que els errors històrics perjudicials contra Catalunya, tan ben editats, es poden convertir en una autèntica pesta contra la honorabilitat dels catalans i, si són conscients d'aquest fet, veuran que ha estat un gran error haver fet possible un mal tan gran a la historiografia catalana.

SEBASTIÀ MONTSORIU I GENÍS

